

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 19 JANUARI 1944

No. 1439

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052, IM. 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).

BERICHT.

Aan de abonné's van ons weekblad wordt beleefd verzocht hun abonnementsgeld voor het jaar 1944, ten bedrage van f 20,85 voor het binnenland en f 23,— voor het buitenland (voor boekhandelaren resp. f 16,35 en f 19,—) („Prijsvaststelling No. 052, IM. 312"), vóór 1 Februari a.s. te voldoen op girorekening 8408 of op onze rekening bij de heeren R. Mees & Zoonen, alhier.

Na dien datum zullen wij over het betreffende bedrag, verhoogd met incassokosten, per kwitantie disponeren.

M. C.

INHOUD:

	Blz.
Vóór vijf en twintig jaar	30
De bijzondere benaming van nieuwe rassen (overeenkomstig het Kweekersbesluit 1941) door Mr J. W. van der Zanden	30
De ontwikkeling op de internationale effectenbeurzen in 1943, III door B. H. A. Meijerink	32
Bestaansminimum en loonbijslagen in Zwitserland door H. W. Lambers	35
Aanteekeningen	
De economische toestand van Zwitserland in 1943	38
De economische toestand in Zweden gedurende het laatste kwartaal van 1943	39
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	40
Maandcijfers	
Emissies in December 1943	41
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas — Bankstaten	42

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Van de geldmarkt vallen geen bijzonderheden te vermelden. De Schatkist schijnt na de plaatsing van papier in het begin van de maand vóór primo Februari geen geldbehoefte te verwachten, zoodat pas tegen dien tijd de hervatting van de afgifte van schatkistpapier wordt verwacht.

Het Rijk beschikt dan ook voortdurend over een zeer belangrijk saldo bij De Nederlandsche Bank, hetgeen er wel op wijst, dat de Schatkist vrij omvangrijke inkomsten uit verschillende bronnen heeft. Of het juist is, dat in den jongsten tijd de Schatkist middelen heeft ontvangen door het afstooten van destijds uit hoofde van steunverleening opgenomen $3\frac{1}{2}\%$ obligatiën, valt natuurlijk voor den buitenstaander niet na te gaan.

De obligatiemarkt heeft deze week weer blijk gegeven van een bijzonder vaste stemming, in het bijzonder voor de „vooroorlogsche" leeningen. De gestaffelde leening van 1938 heeft voor het eerst den pari-koers overschreden en zelfs een oogenblik een koers van $100\frac{9}{16}$ bereikt. De spoorwegleening behaalde bijna een notering van 99%. De 3% Indië brachten het tot resp. $97\frac{3}{4}$ en $96\frac{3}{4}\%$. Al deze koersen leveren den houder een rendement op, dat zeer belangrijk lager ligt, dan de rond $3\frac{1}{2}\%$, die de, gedurende den oorlog uitgegeven, $3\frac{1}{2}\%$ staatsleeningen afwerpen. Ook voorheen was al geruimen tijd dit rendementsverschil waar te nemen, dat op een duidelijke voorkeur van een deel van het belegend publiek voor „oude" leeningen duidt, maar de recente ontwikkeling is toch wel zeer frappant. Deze bracht nl. de $3-3\frac{1}{2}\%$ leening 1938 voor het eerst boven het niveau van de $3\frac{1}{2}\%$ leeningen, ondanks het lagere rendement en ondanks den langeren looptijd. Op den laatsten dag der vorige week trad overigens een reactie in op de blijkbaar wel wat erg enthousiaste stijging. De staffelleening reageerde tot $100\frac{1}{2}$ à $\frac{9}{16}$; de leening 3% Indië 1937 viel zelfs in één dag een vol punt. Overigens bleef de vraag op de obligatiemarkt omvangrijk en dat geenszins alleen voor de oude leeningen. Ook in de nieuwe leeningen werden flinke posten omgezet en vlot opgenomen. Zoo was er in den laatsten tijd een permanent aanbod van $3\frac{1}{2}\%$ Nederland 1942 — men sprak in dat verband van het spuien van destijds bij wege van steun-aankopen opgenomen posten —, dat echter gemakkelijk door de markt werd geabsorbeerd. Deze week geeft daarom een abnormaal hoog omzetcijfer voor deze leening te zien, terwijl voorheen, zooals ook logisch is, de omzet in dit papier ver ten achter bleef bij dien in de jongste $3\frac{1}{2}\%$ leening. De Gemeente Rotterdam anoncerde de uitgifte van een $3\frac{1}{2}\%$, 25-jarige leening à pari tot een bedrag van f 10 miljoen, waarvan een deel reeds onderhands geplaatst. De emissie wordt bewerkstelligd door de Nederlandsche Middenstandsbank, in stede van één der beide vroegere consortia die ten aanzien van de conversieleening 1943 tezamen waren opgetreden. Opvallend is het, dat men bij de fixatie van den koers van uitgifte het verschil, dat het publiek nu eenmaal maakt tusschen oude en nieuwe leeningen, grootendeels heeft verwaarloosd.

VOÓR VIJF EN TWINTIG JAAR.

UIT „ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN” VAN 15 JANUARI 1919.

Sedert hare oprichting in Hengelo, waar men in 1868 een 11-urigen werkdag invoerde, als verkorting na den werktijd van 12 uur, die voorheen te Borne gebruikelijk was, is de werktijd aan de machinefabriek der firma Gebrs. Stork & Co. geregeld verminderd. Omstreeks 1895 was men feitelijk tot 9 uur per dag teruggegaan. Bij alle verkortingen hebben wij zoo goed mogelijk nagegaan in hoeverre de productie verminderde ten gevolge der toegepaste verkortingen. Steeds stond op den voorgrond, dat het weekloon der werklieden niet verminderen mocht en dit is gemakkelijk te bereiken geweest. Bovendien is door de inrichting van het toegepaste loonstelsel een vrij goede contrôle op de productie per werkman mogelijk en ook in dit opzicht is gebleken, dat verkorting geen bezwaren met zich bracht. Integendeel, in den loop der jaren is gebleken, dat het mogelijk was zonder merkbare verhooging der productiekosten de loonen zeer aanmerkelijk te verhoogen. Dit is natuurlijk in de eerste plaats het gevolg geweest van betere werkmethode en gereedschappen, maar toch ook voor een belangrijk deel aan verhoogde intensiviteit van den arbeid toe te schrijven.

De laatste stap ter verkorting geschiedde ruim 2 jaar geleden, toen ter besparing van kolen het aantal werkuren van 51½ tot 48 per week werd verminderd. De uurloonen werden toen tijdelijk verhoogd om de dag- en weekloonen op hetzelfde bedrag te houden. Na eenige maanden bleek de hoeveelheid afgeleverd werk niet verminderd te zijn en na een proeftijd van een jaar werd de 48-urige werktijd op dien grond blijvend ingevoerd.

Uit een artikel: „Over den 8-urendag en het wetsontwerp Schaper”, door C. F. Stork.

DE BIJZONDERE BENAMING VAN NIEUWE RASSEN (OVEREENKOMSTIG HET KWEEKERSBESLUIT 1941¹⁾).

Wanneer een nieuw ras van een cultuurgewas op aanvraag in het Centrale Rassenregister ten name van den kweeker wordt ingeschreven (en wanneer een ras op de rassenlijst wordt geplaatst), wordt daarbij de bijzondere benaming vermeld, waaronder het voortkweekingsmateriaal van dat ras in het verkeer moet worden gebracht (Kweekersbesluit 1941¹⁾, artt. 3 en 8 (en 45), strafbepalingen in de artt. 52 e. v.).

Verwarring tusschen bijzondere benaming en handelsmerk.

Een bijzondere benaming voor een nieuw ras kan verwarrend veel gelijken op een bijzondere benaming voor een reeds ingeschreven ras en ook op een handelsmerk, dat in het merkenregister voor cultuurgewassen voorkomt. Omgekeerd kan een nieuw handelsmerk verwarrend

veel gelijken op een bijzondere benaming, welke reeds in het rassenregister is ingeschreven. Hieronder wil ik nagaan, hoe deze verwarring voorkomen kan worden; het Kweekersbesluit voorziet daarin niet.

Om deze verwarrende gelijkenis te voorkomen staan verschillende wegen open. De Raad voor het Kweekersrecht zou een bijzondere benaming eerst kunnen aanvaarden, nadat het Merkenbureau heeft verklaard, dat tegen inschrijving als merk in beginsel geen bezwaar bestaat; de Raad voor het Kweekersrecht zou het Merkenbureau dan op de hoogte moeten houden van de bijzondere benamingen, waaronder hij nieuwe rassen inschrijft. Een bezwaar van deze regeling is, dat het Merkenbureau later niet zonder meer kan weigeren, in het merkenregister een handelsmerk in te schrijven, dat verwarrend veel op een bijzondere benaming van een ingeschreven ras gelijkt. Volgens art. 9 der Merkenwet is weigering namelijk slechts mogelijk, indien het ingezonden merk in hoofdzaak overeenstemt met het merk, dat ten name van een ander voor soortgelijke waren is ingeschreven in het merkenregister (of is ingezonden). En als merk ingeschreven-of ter inschrijving ingezonden is bij dezen gang van zaken de bijzondere benaming juist niet. Ook kan het Merkenbureau een ingezonden merk weigeren, indien het een woord of voorstelling bevat, waardoor het gebruik van het merk in strijd zou zijn met de openbare orde, maar het is zeer de vraag, of dit het geval is met een merk, dat verwarrend veel gelijkt op een bijzondere benaming, die in het rassenregister staat ingeschreven. Bovendien waarborgt deze gang van zaken niet, dat de bijzondere benamingen voldoende afwijken van elkaar.

Inschrijving als handelsmerk.

Er kan echter een middel aan de hand worden gedaan om te voorkomen, dat bijzondere benamingen verwarrend veel op elkaar en op handelsmerken gelijken en dat handelsmerken teveel op bijzondere benamingen gelijken. De Raad voor het Kweekersrecht kan er namelijk toe besluiten, een bijzondere benaming eerst te aanvaarden, nadat zij ten name van den kweeker als merk is ingeschreven in het merkenregister. De benaming kan alleen ingeschreven worden, wanneer zij voldoende verschilt van merken, die voor soortgelijke waren in dat merkenregister voorkomen; de kweeker kan dus niet in botsing komen met rechten van houders van in hoofdzaak overeenstemmende ingeschreven handelsmerken voor cultuurgewassen. Men kan moeilijk nagaan, of de bijzondere benaming voldoende afwijkt van merken, die niet in het merkenregister staan ingeschreven. In dat uitzonderingsgeval zou de Raad voor het Kweekersrecht de bijzondere benaming kunnen wijzigen overeenkomstig art. 18 van het Kweekersbesluit. Een elegantere oplossing zou het voorschrijf geven, dat cultuurgewassen slechts onder een ingeschreven merk verhandeld mogen worden, zooals o. a. voor boter reeds bepaald is²⁾.

Andere voordeelen der inschrijving.

Door de bijzondere benaming als merk te laten inschrijven zouden de kweeker en de Raad voorts voorkomen, dat het Merkenbureau later benamingen of handelsmerken inschrijft, die verwarrend veel op die benaming lijken. In de derde plaats waarborgt de inschrijving, dat de bijzondere benaming werkelijk bijzonder is, d.w.z. kan dienen om voortkweekingsmateriaal van het nieuwe ras te onderscheiden van dat van andere rassen. Wanneer men de kweekers vrij laat in hun keuze, zullen zij — de praktijk heeft het uitgewezen — vaak benamingen kiezen, die iedere kweeker als soortnaam of aanduiding van een eigenschap voor zijn cultuurgewassen mag gebruiken (bijv. blauwspikkel); en dit is, blijkens art. 8 van het Kweekersbesluit, juist niet de be-

¹⁾ Wetgevingsbijlage (bij „Nederlandsch Juristenblad” en „Weekblad Privaatrecht, Notarisambt en Registratie”) nr 351.

Vgl. over dit besluit in het algemeen:

Mr. A. M. P. A. Bloemarts c.s.; „Toepassing van het Kweekersbesluit 1941 op landbouwgewassen”, „Zaaizaad en Pootgoed”, (4) 1942 (10), blz. 121—127.

Dr. Ir. W. J. Franck, „Bescherming van kweekersrechten. Opbrengstenvermeerdering door het gebruik van gekeurd zaaizaad”, „Landbouwkundig Tijdschrift” (54) 1942, blz. 125—139 = „Weekblad voor bloembollencultuur”, 1942, blz. 292 e. v. (met uitvoering en gedocumenteerd historisch overzicht).

Dr. Ir. W. J. Franck, „Kweekersarbeid en Kweekersrecht”. (Het belang van kweekersarbeid in verband met rassenkeuze, afstamming en keuring van zaaizaad, bescherming van kweekersrechten. Het Kweekersbesluit 1941 en het Reglement van den Raad voor het Kweekersrecht), „Cultivator” 1943 (met opgave van litteratuur).

Dr. J. C. van Leeuwen, „Bescherming van den intellectueelen eigendom” (een rechtsvergelijkend overzicht van de bescherming ten aanzien van nieuwe vindingen op industrieel en landbouwgebied), „Economisch-Statistische Berichten”, 1942, nr 1404, blz. 570—572 en 1943, nr 1408, blz. 18—21.

²⁾ Vgl. Van der Zanden, „Het merk in oorlogstijd” in „Economisch-Statistische Berichten”, 1942, nr 1402, blz. 538—540, i.h.b. 539, linker kolom.

doeling. Ook verhindert men aldus, dat de kweekers hun firmamerk als bijzondere benaming kiezen, bijv. hun handelsnaam. Het zal duidelijk zijn, dat deze ongeschikt is om een bepaald ras te kenmerken. Een vierde voordeel van inschrijving als merk is het volgende. Indien de bijzondere benaming niet als merk wordt ingeschreven, kan het koopende publiek voortkweekingsmateriaal van het nieuwe ras verwarren met voortkweekingsmateriaal, dat onder een overeenstemmend handelsmerk in het verkeer gebracht wordt.

Bijzondere benaming zonder rassenlijst een gewoon handelsmerk.

Een fabrikant of handelaar gebruikt een fabrieks- of handelsmerk, teneinde de waren, die hij vervaardigd heeft of verhandelt, te onderscheiden van die van anderen. Een merk is dus een teeken van herkomst uit een bepaald bedrijf. Men zal een kweeker voor de Merkenwet gelijk mogen stellen met een fabrikant en in elk geval treedt hij op als *handelaar*. Indien voor het cultuurgewas geen rassenlijst is ingesteld, verkrijgt de kweeker, wiens ras in het Centrale Rassenregister wordt ingeschreven, het uitsluitende recht voortkweekingsmateriaal van dat ras in het verkeer te brengen (art. 7 Kweekersbesluit). Dit alles is in overeenstemming met het recht van merk op de bijzondere benaming. Evenmin is er bezwaar tegen, dat de verkrijgers en latere houders het voortkweekingsmateriaal verder in het verkeer mogen brengen, indien het rechtmatig voor de eerste maal in het verkeer is gebracht (art. 7 lid 3), want voor het handelsmerk geldt hetzelfde. „Rechtmatig in het verkeer brengen” zal men mogen opvatten als „rechtmatig in het verkeer brengen in Nederland”, gezien de territoriale werking van het kweekersrecht als subjectief recht³⁾.

Bijzondere benaming met rassenlijst geen gewoon handelsmerk.

Moeilijker wordt het, de bijzondere benaming als merk van den kweeker te beschouwen, indien voor zijn cultuurgewas een rassenlijst is ingesteld, want in dat geval heeft de kweeker niet het uitsluitende recht voortkweekingsmateriaal onder de bijzondere benaming in het verkeer te brengen. Indien voor het cultuurgewas een rassenlijst is ingesteld, komt den kweeker namelijk slechts het uitsluitende recht toe voortkweekingsmateriaal van het ras onder de aanduiding „origineel” of „elite” in het verkeer te brengen (art. 7, lid 2 Kweekersbesluit). Nabouw is in dit geval toegelaten; art. 36, lid 1, van het Kweekersbesluit verklaart namelijk nietig bedingen, welke ten doel hebben te beletten, dat nabouw als voortkweekingsmateriaal in het verkeer wordt gebracht. De bepaling van art. 45, dat ook deze nabouw slechts onder de bijzondere benaming in het verkeer gebracht mag worden, m. a. w., dat ook nabouwers de bijzondere benaming voor hun voortkweekingsmateriaal mogen en zelfs moeten gebruiken, is in strijd met het merkenrecht van den kweeker op de bijzondere benaming. Wanneer meer ondernemers hetzelfde merk gebruiken, wordt het koopende publiek in verwarring gebracht omtrent de herkomst van de gemerkte waren en kan het misleid worden aangaande de kwaliteit van die waren; daarom is dit merkenrechtelijk in het algemeen niet geoorloofd. Intussen is ook nabouw, zij het indirect, afkomstig uit het bedrijf van den kweeker en zal het als zoodanig tot op zekere hoogte de wezenlijke hoedanigheden van het „origineele” zaad bezitten, terwijl de nabouwer het geen origineel zaad mag noemen, maar het als nabouw moet aanduiden (art. 38). Bovendien mag het eerst na keuring in het verkeer gebracht worden (art. 39). In dit bijzondere geval is dus misleiding

³⁾ Vgl. voor het octrooirecht: Hooze Raad, 25 Juni 1943, „Ned. Jurisprudentie” nr 519, „Bijblad Industriele Eigendom” nr 108 (m.o. F. J. A. H. (jink) (Philips/Meibus), en daarover Van der Zanden, „B.I.E.” 1943, blz. 159—160. Bij ontbreken van een bepaling, welke overeenkomt met art. 58 Octrooiwet, zal men onder „Nederland” wel alleen het Rijk in Europa moeten verstaan.

van het publiek omtrent de herkomst, en daarmee omtrent de kwaliteit van de waar, niet te vreezen, al gebruiken naast den kweeker ook nabouwers de bijzondere benaming. Er is dus geen bezwaar art. 36, lid 1, van het Kweekersbesluit te beschouwen als een bijzondere bepaling, die de algemeene regelen van het merkenrecht ter zijde stelt, en dus ook in dit geval inschrijving van de bijzondere benaming als merk verplicht te stellen.

Er bestaat geen gevaar, dat de kweeker, die de bijzondere benaming als merk heeft moeten laten inschrijven, op grond van de inschrijving, zal trachten nabouwers het gebruik van de bijzondere benaming te verbieden. Uit het evengenoemde art. 36, lid 1, volgt zonneklaar, dat het geoorloofd is nabouw als voortkweekingsmateriaal in het verkeer te brengen (behoudens bedingen als vermeld in lid 2) en uit art. 45 blijkt, dat dit alleen onder de bijzondere benaming mag geschieden (strafsancties in de artt. 52 e. v.).

Bijzondere benaming en firmamerk.

Volgens de artt. 8 en 45 van het Kweekersbesluit mag, als gezegd, voortkweekingsmateriaal van een ingeschreven ras slechts in het verkeer worden gebracht onder de bijzondere benaming. Het komt mij voor, dat de kweeker vrij blijft, op het voortkweekingsmateriaal, dat hij in het verkeer brengt, naast die bijzondere benaming zijn firmamerk te plaatsen. Nabouwers moeten het voortkweekingsmateriaal onder de bijzondere benaming in het verkeer brengen, doch het algemeene handelsmerk (bijv. den familienaam) van den kweeker mogen zij niet gebruiken. Behalve door de aanduiding „origineel” of „elite” (art. 7, lid 2 onder 2a) krijgt het voortkweekingsmateriaal dan in het firmamerk de persoonlijke garantie van den kweeker mee, zoodat deze zich ook daarmee een voorsprong op nabouwers van het op zijn naam ingeschreven ras kan verwerven.

Overgang van het kweekersrecht.

De Merkenwet beoogt misleiding van het koopende publiek tegen te gaan. Teneinde te verhinderen, dat rechtsopvolgers van den merkenhouder onder het merk een minderwaardig product aan de markt brengen, bepaalt art. 20 daarom, dat een merk slechts tezamen met het bedrijf van rechthebbende kan veranderen. Wanneer de verkrijger ook over het bedrijf de beschikking krijgt, is hij tenminste in staat, een gelijkwaardig product onder het merk te blijven leveren. Voor de bijzondere benaming geldt dezelfde eisch. Ingeval het ras op de rassenlijst is geplaatst, geeft echter art. 47 Kweekersbesluit een andere regeling. Overdracht is dan slechts mogelijk, indien de verkrijger, in verband met de leiding en de inrichting van zijn bedrijf, voldoende waarborgen biedt voor de instandhouding van het ras. En verkoop in het openbaar is slechts mogelijk aan personen, te wier name één of meer rassen op een rassenlijst zijn geplaatst. Ook deze regeling vrijwaart het publiek tegen misleiding; er is dus geen bezwaar haar als de bijzondere regeling te beschouwen, die de algemeene bepaling van art. 20 der Merkenwet ter zijde stelt.

Hierbij valt nog op te merken, dat overgang van het kweekersrecht door erfopvolging in het Kweekersbesluit wel genoemd, maar niet geregeld is. De bijzondere benaming en derhalve ook het kweekersrecht zal alleen met het bedrijf kunnen vererven.

Indien voor het betreffende ras geen rassenlijst is ingesteld, zal ook een verpand of in beslag genomen kweekersrecht (art. 14) slechts tezamen met het bedrijf in het openbaar verkocht kunnen worden. Is voor het ras in kwestie wel een rassenlijst ingesteld, dan geldt de regeling van art. 47 van het Kweekersbesluit, als hierboven weergegeven.

Verval van het kweekersrecht.

Blijkens art. 15 van het Kweekersbesluit vervalt de

inschrijving in het Centrale Rassenregister en daarmee het kweekersrecht na vijf en twintig jaren. Deze termijn kan telkens met tien jaren verlengd worden, wanneer de kweeker aantoonde, dat hij zich regelmatig met het in stand houden of verbeteren van het ras bezig heeft gehouden. Het kweekersrecht kan verder vervallen door wanbetaling van den jaarcijns (art. 16), afstand (art. 17), nietigverklaring (art. 19) en onteigening (art. 20). Wat is in dergelijke gevallen het lot van 's kweekers merkenrecht op de bijzondere benaming? Het ligt in de lijn van deze bepalingen van het Kweekersbesluit, dat de kweeker in dat geval ook zijn merkenrecht op de bijzondere benaming verliest. Teneinde hier alle moeilijkheden te voorkomen, kan de Raad voor het Kweekersrecht ertoe besluiten een ras eerst in te schrijven, wanneer de kweeker dien Raad onherroepelijk heeft gemachtigd, bij verval van het kweekersrecht de doorhaling van zijn merk te verzoeken, en zich verbonden heeft in dat geval af te zien van alle aanspraken, die hij daarna tegen derden mocht verkrijgen, wegens gebruik van de bijzondere benaming. Een dergelijke verklaring zou dan echter van elken rechtsopvolger onder bijzonderen titel van den kweeker gevraagd moeten worden, omdat deze door des kweekers verklaring niet gebonden wordt⁴⁾. Wellicht kan de Raad hiervoor een sanctie scheppen door de overschrijving van het kweekersrecht (art. 10 Kweekersbesluit) afhankelijk te stellen van het afleggen dier verklaring, m.a.w. het kweekersrecht pas over te schrijven, nadat ook de verkrijger die verklaring heeft afgelegd.

Slotsom.

Uit het bovenstaande blijkt, dat men de bijzondere benaming van een nieuw ras van een cultuurgewas zeer wel als handelsmerk kan en — voorzover er geen rassenlijst is ingesteld — moet beschouwen. Het ware echter wenschelijk geweest, indien de wetgever de verhouding benaming/handelsmerk van tevoren gezien had en geregeld.

Mr J. W. VAN DER ZANDEN.

⁴⁾ Hooge Raad, 3 Maart 1905, „Weekblad van het Recht“, nr 8191 (Blaauboer/Berlipsis).

DE ONTWIKKELING OP DE INTERNATIONALE EFFECTENBEURZEN IN 1943.

III¹⁾

New-York.

Geldruimte, inflatievrees, de politiek (de buitenlandse en de sociale) en niet in de laatste plaats de meening, die men had omtrent de ontwikkeling van het bedrijfsleven, dat waren de factoren, die het koersbeeld van Wallstreet in 1943 vormden, nu eens gemeenschappelijk in één richting, dan weer in tegengestelde richting werkend.

Men kan — als men de aandeelenindexcijfers beziet en de beursfactoren tegen elkaar zou willen afwegen — niet aan den indruk ontkomen, dat inflatievrees tot in Juli een rol heeft gespeeld, doch dat deze factor daarna door andere is overtroffen. De indexcijfers der goederenmarkten geven echter geen steun aan deze opvatting, waarbij in aanmerking dient genomen, dat vele noteeringen hier slechts nominaal zijn.

Van eind 1940 tot eind 1943 is de bankbiljettencirculatie gestegen van \$ 8,7 milliard tot \$ 19,5 milliard, terwijl de bankdeposito's van eind 1940 tot midden 1943 van \$ 65 milliard tot \$ 96 milliard waren gestegen en de effectenbeleggingen der banken (staatsfondsen) van \$ 13,17 milliard tot \$ 38,67 milliard. De overtollige reserves der „member-banks“ daalden van \$ 6,6 milliard tot \$ 1,2 milliard, terwijl er netto-goudafvloeiing naar het buitenland plaats vond van ongeveer \$ 1 milliard.

¹⁾ Het eerste artikel, waarin de beurzen van Amsterdam en Berlijn werden behandeld, verscheen in de „E.-S.B.“ van 5 Januari 1944; het tweede over de beurzen van Brussel en Londen in de „E.-S.B.“ van 12 Januari 1944.

Moody's Groothandelsindexcijfers

1941	171,9	219,9
1942	220	239,9
1943 20 Mrt.	248,5	20 Aug. 245,2
20 April	246,9	20 Sept. 247,8
20 Mei	245,9	20 Oct. 247,7
20 Juni	243	20 Nov. 244,4
20 Juli	243,6	31 Dec. 247,5

Dow Jones gemiddelde.

	Industriele aandelen	Sporen	Utilities
1941 Laagste	106,34	24,25	13,55
Hoogste	133,59	30,88	20,65
1942 Laagste	94,98	23,26	10,70
Hoogste	114,22	28,91	14,94
1943 20 Jan.	120,55	28,75	15,46
20 Febr.	128,41	29,53	17,19
20 Maart	129,25	31,61	17,34
20 April	133,43	34,48	19,25
20 Mei	138,90	36,52	20,27
20 Juni	142,25	35,83	20,46
20 Juli	143,00	38,05	21,95
20 Aug.	138,45	35,41	21,00
20 Sept.	141,75	35,43	21,71
20 Oct.	138,88	35,14	21,80
20 Nov.	132,94	33,32	21,16
31 Dec.	135,89	33,56	21,87

Beter echter dan deze cijfers bewijzen de voortdurende loonconflicten, dat het prijsmechanisme in de Ver. Staten een grondige wijziging heeft ondergaan, en het zijn deze loonconflicten, die Wallstreet in de tweede helft van het jaar over het algemeen wat gereserveerder hebben gemaakt.

Intusschen valt het niet te ontkennen, dat ook de belastingen een voortdurend spookbeeld voor de effectenmarkt zijn geweest. De beursoverzichten weten hierover niet genoeg te vertellen. Toch maken de winstcijfers, niettegenstaande allerlei moeilijkheden, nog een behoorlijken indruk, hetwelk wordt toegeschreven aan het op volle capaciteit werken en het geringer risico-element wegens de weermachtorders. Volgens een raming van het Ministerie van Handel zou de nettowinst van het bedrijfsleven dit jaar \$ 23 milliard à \$ 25 milliard bedragen en na aftrek van de belastingen \$ 8 milliard. Dit zou nog ruim \$ 1 milliard meer zijn dan over 1942. Deze stijging valt des te meer op, omdat de Regeering dikwijls terugbetaling heeft geëischt, daar de oorspronkelijk voor weermachtorders bedongen prijzen te veel boven de kostprijzen lagen. Op deze wijze is tot Januari 1943 door het leger \$ 300 miljoen onverdiende winst teruggevorderd en door de marine \$ 430 miljoen, terwijl nog \$ 700 miljoen vorderingen tot prijsverlaging op loopende contracten ahangig waren.

Het gevaarlijke van de huidige situatie acht ook Wallstreet echter, dat een geringe afneming van de bedrijvigheid de winsten onevenredig sterk zou doen dalen, daar de sterk verhoogde fiscale en sociale lasten grootendeels zouden blijven.

De berichten over winsten, de dividenden en de belastingen komen uiteraard druppelsgewijs binnen. Zeer illustratief is echter een berekening in „Survey of Current Business“, omtrent de winsten van het Amerikaansche bedrijfsleven vóór en na aftrek van belastingen.

In groote lijnen past de koersontwikkeling zich hierbij aan. Hieruit wordt bijv. duidelijk, waarom de eigenlijke oorlogsindustrieën (ijzer, staal, vliegtuigen) met haar ontzaglijke orders niet het sterkste van de koersstijging hebben geprofiteerd. Weliswaar stegen de winsten sterk, maar de fiscus nam hier ook naar evenredigheid een grooter portie in beslag dan in andere bedrijfstakken. Het sterkste geldt dit voor ondernemingen, die in de jaren 1936/'39 lage winsten hadden, bijv. de vliegtuigindustrie, omdat een bedrag, gelijk aan de gemiddelde winst van deze jaren, vrij van de „Excess Profits Tax“ is.

Spoorwegen verkeerden in een gunstige positie, daar de lasten niet in evenredigheid van de sterk gestegen ontvangsten toenamen, hetgeen in de sterkere stijging van het koerspeil tot uitdrukking komt.

Ontwikkeling der nettowinst¹⁾ van het Amer. bedrijfsleven (in millioenen dollars).

	Vóór aftrek van belastingen				Na aftrek van belastingen			
	1939	1940	1941	1942	1939	1940	1941	1942
totaal	5.320	7.390	13.938	18.784	4.088	4.847	6.857	6.884
waarvan:								
a. mijnbouw	91	164	434	488	54	92	246	243
b. verwerk. industrie	3.213	4.944	9.612	13.112	2.579	3.410	4.534	4.428
waarvan:								
levensmidd., dranken, tabak, enz.	615	644	935	1.277	500	471	567	573
textiel en leder	216	266	666	1.064	166	180	345	330
papier	206	309	549	643	162	217	273	230
chemicaliën	468	597	1.018	1.274	382	415	440	403
olieraffinaderijen	75	147	256	301	55	100	155	134
ijzer en staal	280	579	1.545	2.062	223	372	520	486
gekleurde metalen	138	201	454	602	113	131	172	167
machines (geen elektrische)	298	628	1.017	1.550	242	439	460	472
electrische machines	167	307	794	1.024	137	213	390	383
transportmiddelen	67	242	714	1.313	52	148	265	369
automobielen	322	522	622	690	261	381	407	367
diversen	361	502	1.042	1.312	286	343	540	514
handel	760	1.035	1.603	2.025	593	374	884	830
waarvan:								
kleinhandel	442	588	899	1.162	344	417	509	483
groothandel	318	447	704	863	249	317	375	347
financiën	290	—43	0	50	158	—234	—225	—200
verkeersmiddelen	109	259	629	1.041	36	124	345	475
waarvan:								
spoorwegen	—36	39	223	488	—68	—23	105	202
andere	145	220	406	553	104	147	240	273
electriciteit	245	265	495	599	197	1.955	344	381
licht en gas	507	642	847	954	414	482	580	524
diversen	105	124	318	515	57	44	149	203

¹⁾ Volgens een berekening van „Survey of Current Business”, opgenomen in „Nachrichten für Auszenhandel” van 28 Sept. 1943.

De fiscus eischte niet minder dan 63,4 % van de nettowinst over 1942 van het geheele bedrijfsleven, tegen

1941	50,8 %	1939	23,2 %
1940	34,4 %	1929	12,9 %

Doch gerekend zoowel naar den omzet als naar het kapitaal maakten de meeste maatschappijen nog een behoorlijke winst. Het nettorendement, dat op de totale activa werd gemaakt, is, niettegenstaande de enorme belastingen, nog aanmerkelijk hooger dan vóór den oorlog, al is er over 1942, vergeleken met 1941, over de geheele linie eenige achteruitgang te bespeuren. Het Ministerie van Handel heeft dienaangaande een zeer interessante berekening gemaakt.

Berekening van Ministerie van Handel van het rendement op de totale activa na aftrek van belastingen.

	1938	1939	1940	1941	1942
mijnbouw	0,3	0,7	1,2	3,2	3,2
verwerkende industrie	1,7	4,5	5,6	6,6	5,7
waarvan:					
levensmidd., dranken en tabak	4,3	6,3	5,6	6,1	5,7
textiel en leder	0,9	3,4	3,6	5,9	5,3
papier	1,7	3,5	4,5	5,4	4,5
chemicaliën	4,8	7,7	7,9	7,4	6,2
olieraffinaderijen	0,9	0,7	1,2	1,8	1,5
ijzer en staal	0,3	3,1	4,9	6,1	5,3
gekleurde metalen	1,9	6,9	7,5	8,4	7,1
machines (uitg. electr.)	3,6	5,7	9,1	8,0	6,5
electr. machines	3,4	7,7	10,9	15,7	11,7
transportmiddelen	0,6	3,7	6,7	7,8	6,9
automobielen	2,3	8,0	10,3	9,2	6,3
diversen	1,4	4,1	5,0	7,2	6,5
handel	1,3	3,1	3,7	4,0	3,7
waarvan:					
kleinhandel	1,6	3,2	3,7	4,1	3,8
groothandel	1,0	2,9	3,7	3,9	3,5

Dit rendement liet, behalve voor het uitkeeren van — meerendeels zeker niet lagere — dividenden, nog speling voor het maken van ruime en trouwens dringend gewenschte reserves. Wat dit betreft, volgt het bedrijfsleven thans een aanzienlijk conservatiever politiek dan vóór den oorlog. Aan dividenden werd nl. over 1942 slechts 57,9 % van de nettowinst na aftrek van belastingen uitgekeerd; daartegenover:

1939	94,6 %	1941	64,8 %
1940	84,5 %		

Voorals de zware industrie heeft sterk gereserveerd en nog meer de vliegtuigenindustrie, zooals uit nevenstaande tabel blijkt:

Dividendbetalingen in % van de nettowinst na aftrek van belastingen.

	1913	1940	1941	1942
totaal	94,6	84,5	64,8	57,9
waarvan:				
mijnbouw	325,9	260,9	116,3	109,9
verwerkende industrie	71,4	59,4	46,1	39,7
waarvan:				
levensmidd., dranken en tabak	74,4	77,7	66,5	59,0
textiel en leder	65,1	63,9	34,5	33,9
papier	77,2	60,8	50,5	47,4
chemicaliën	68,3	64,1	62,0	55,3
olieraffinaderijen	147,3	85,0	55,5	56,0
metaal en -producten	65,9	49,4	38,3	35,3
waarvan:				
ijzer en staal	68,2	47,0	34,6	33,5
gekleurde metalen	53,1	42,0	33,7	33,5
machines (uitg. electr.)	66,5	47,2	46,3	41,5
electr. machines	71,5	62,9	35,6	30,8
transportmidd. (vliegtuigen)	59,6	43,2	24,9	15,2
automobielen	67,0	53,3	51,4	36,2
diversen	76,2	65,6	43,0	35,2
handel	77,4	63,4	62,7	61,7
waarvan:				
kleinhandel	84,3	71,5	38,5	37,9
groothandel	67,9	52,7	95,5	94,8
verkeersmiddelen	633,3	208,9	102,0	81,5
waarvan:				
spoorwegen			165,7	100,5
andere	146,2	99,3	74,2	67,4
electriciteit	94,4	95,9	48,5	43,3
licht en gas	117,1	100,0	80,5	83,8
diversen	224,6	313,6	53,0	19,2

Deze tabel toont duidelijk aan, dat men zoo wijs is geweest, zich niet te vergrijpen aan het uitkeeren van hooge dividenden, zoodat de zelffinanciering sterk is toegenomen. Met het oog op de hooge kosten, verbonden aan de omschakeling op de oorlogseconomie en straks weer op de vredeseconomie, heeft blijkbaar ook Wallstreet deze politiek weten te waardeeren. Met stijgende koersen, doch ook met stijgende omzetten, heeft het de eerste jaarverslagen over 1942 dan ook begroet.

	Totale omzet in millioenen aandelen	gemidd. dagomz. (excl. Zat.) aantal aandelen
Aug. 1942	7,39	320.000
Sept. „	9,25	410.000
Oct. „	15,87	670.000
Nov. „	13,44	670.000
Dec. „	19,29	820.000
Jan. 1943	18,04	800.000
Febr. „	24,40	1.200.000

Weliswaar behoorde deze omzetstijging weldra tot het verleden, doch de koersstijging hield tot Juli aan. Thans bedraagt de omzet weer slechts 3 à 400.000 shares per dag

bij eerder dalende koersen. Ook de speculatie begon zich in het voorjaar weer eenigszins te roeren. De makelaarsleeningen stegen nl. in Februari met \$ 25 miljoen, in Maart met \$ 31 miljoen en in April met \$ 183 miljoen, waarna echter nog slechts een bedrag van \$ 570 miljoen was bereikt.

De beurswaarde der genoteerde fondsen steeg in de eerste vier maanden met \$ 8,82 milliard tot \$ 46,19 milliard. De stijging in de laatste acht maanden was slechts betrekkelijk gering. Op 31 December 1943 bedroeg de beurswaarde van alle genoteerde-aandeelen nl. \$ 47,6 milliard, tegen \$ 38,8 milliard eind 1942.

Toen volgens de berichten uit het bedrijfsleven het eerste kwartaal het gunstigste van den geheelen oorlog bleek te zijn, kon deze tendenz zich gemakkelijk voortzetten. Bij „General Motors” en „U.S. Steel” bleek de nettowinst bijv. met resp. 30 en 25 % gestegen te zijn. Het sterkst was de verbetering bij de sporen. De winst der „New-York Central” was vier keer zoo hoog als in het eerste kwartaal van 1942. Met \$ 16 miljoen bereikte zij het hoogste cijfer sedert 15 jaar. De „Great Northern” bracht het van een verlies van \$ 92.000 tot een winst van \$ 2 miljoen! Geen enkele spoorwegmaatschappij sloot met verlies, hetgeen nog nooit in de Ver. Staten was voorgekomen.

De openbare nutsbedrijven maakten echter melding van een ongunstige ontwikkeling, omdat het niet mogelijk bleek de sterk gestegen lasten door verhooging der tarieven te compenseren.

Maar het probleem, dat zich in dezen bedrijfstak permanent zichtbaar voordoet, bedreigt potentieel het geheele bedrijfsleven, nl. het steeds scherper wordende conflict tusschen prijsbeheersching en „zwevende koopkracht”. Zoo nu en dan wordt Wallstreet zich er dan ook weer van bewust, dat dit conflict geleidelijk verder in de richting der „geleide economie” dringt. Roosevelt en de lagere leiders houden telkens ernstiger wordende verzoeken over loonstop, salarisstop, prijsstop, de noodzaak van nog hogere belastingen, enz. Nog slechts 30 % der uitgaven immers wordt door belastingen gedekt, zoodat de grens voor de toegestane staatsschuld weer werd verhoogd nl. van \$ 125 milliard tot \$ 210 milliard.

Anderzijds worden — iets waar Wallstreet steeds zeer gevoelig voor was — de eischen om loonsverhoging steeds sterker en veelvuldiger, hetwelk zelfs tot stakingen en nationalisaties leidde. Typeerend zijn in dit verband enkele cijfers. Het nationale inkomen steeg nl. van \$ 94 milliard in 1941 tot \$ 117 milliard in 1942, waarvan het arbeidsinkomen resp. \$ 65 milliard en \$ 83 milliard bedroeg!

In den zomer begon men zich blijkbaar weer te realiseren, dat deze sociale en fiscale druk — niettegenstaande de \$ 67,5 milliard²⁾ oorlogsorders, die zijn uitgedeeld — zijn invloed zal doen gelden op de rentabiliteit van het bedrijfsleven. Zoo bleek bijv. een oorlogsindustrie als de „U.S. Steel” over het eerste half jaar nauwelijks het gebruikelijke kwartaalsdividend van \$ 2 te hebben ver-

diend, met \$ 2,12 (v. j. \$ 2,44) per aandeel, „General Motors” daarentegen zag de winst over het eerste halfjaar stijgen tot \$ 69,39 (v. j. \$ 47,84) miljoen. Over het algemeen konden de winstcijfers zich dan ook nog goed handhaven, zooals uit vorenstaande tabel blijkt.

Zij konden echter niet verhinderen, dat — naast toenemende staatsbemoeiing, de fantastisch stijgende staatschuld en teleurstelling over de buitenlandsche politiek — vrees voor de toekomstige resp. na-oorlogsche rentabiliteit de overhand kreeg. In den nazomer begon zich dan ook een koersreactie af te teekenen, vooral in de „lichte” speculatieve aandelen, die met kleine onderbrekingen het grootste deel van het jaar aanhield. Pas tegen het einde van het jaar trad een licht herstel in. In September wist de prijsbeheersching er een prijsverlaging voor kunstzijde en celwol door te krijgen, waardoor de prijsverhogingen voor belangrijke bedrijfstakken als koper en olie voor de beurs bijna onopgemerkt bleven.

Principieel moeilijker werd de situatie van het inflatieprobleem, toen het Huis van Afgevaardigden eind November het subsidiestelsel voor de prijzen van landbouwartikelen weigerde. Het middel tot prijsbeheersching, dat Roosevelt hierin zag, zou daardoor ongedaan worden gemaakt. De landbouwers zullen hogere prijzen eischen en de arbeiders hogere loonen, daar de actie Lewis, om de loonen aan de hogere kosten van levensonderhoud aan te passen, steeds sterker wordt. Denzelfden dag verwierp het Huis nieuwe belastingvoorstellen van de Regeering tot een bedrag van \$ 10,5 milliard. Slechts \$ 2 milliard werd toegestaan. Volgens recente persberichten heeft President Roosevelt bij zijn jaarlijksche boodschap aan het Congres in het begin van dit jaar een programma ontvouwd, dat in groote lijnen aan de beginselen der vorige economische politiek schijnt vast te houden.

	2-1-'42	2-1-'43	1-7-'43	31-12-'43
Allied Chemical ..	145	144	158	147
Amer. Can	62½	71	88	83
Amer. Smelt	41¾	37½	41	36½
Amer. Tel	130	128½	154½	156¾
Amer. Tobacco ..	47	43¾	60½	57½
Amer. Waterw.	3	3½	7½	6½
Anac. Copper	28½	24½	28	24½
Atchis Top	29½	46	56½	53½
Balt. & Ohio	3¾	3½	8½	5½
Beth. Steel	66½	56½	64½	56½
Canadian Pac.	4	6½	9½	8½
Ches. & Ohio	35	34½	45	44½
Chrysler	45¾	68½	83½	81½
Dup. de Nem.	144	135½	156½	139½
Gen. Electric	27½	30½	39	36½
Gen. Foods	39	35½	41	41
Gen. Motors	31½	44½	55½	52½
Goodyear	11	26½	39½	38½
Int. Nickel	27½	29	32½	26½
Intern. Tel.	1½	6½	14½	12½
Kennecott	36¾	28¾	31½	30½
N.Y. Central	9½	10½	17½	15½
Norf. & West	186	162	182	184½
North Am. Co	10½	10½	15½	16½
North. Pac.	5½	7½	15½	14½
Pennsyl. Railr.	21½	23½	29½	26
Proctor Gamble ..	53½	48¾	54½	56½
Radio Corp.	2½	5½	11½	9½
Rep. Steel	18½	14½	19	15½
Reynolds Tob.	26	25½	30½	27½
Sears Roebuck	56½	61½	82½	89
Shell Union	13½	18½	27½	25½
Soc. Vacuum	7½	10½	13½	12½
South Pac.	12½	15½	27	24½
South Rail	17½	16½	26½	20½ ¹⁾
Stand. Brands	4¾	4¾	7½	29½
Stand. Oil J.	40½	46½	57½	54½
Union Pac.	68½	80	98½	92½
United Air	35¾	25½	37½	27
United Fruit	71½	67½	74	75½
U.S. Rubber	15½	25¾	43½	43¾
U.S. Steel	55½	47½	56½	51
West. Union	25	27	36½	42½
Woolworth	26½	30½	40½	35½

¹⁾ Nieuwe aandelen op basis van één nieuw, tegen inruiling van vier oude.

Onder deze omstandigheden grijpt de Regeering nog steeds naar het lapmiddel van de „uitholling” van den rentestand. Van de in den zomer uitgegeven leening van

Netto-winst per aandeel eerste halfjaar.

	1939	1942	1943
	\$	\$	\$
„Anaconda”	0,83	2,10	2,06
„Kennecott”	0,93	2,03	2,06
„Intern. Nickel”	1,15	1,03	1,04
„Stand. Oil N.J.”	1,63	1,58	1,76
„Cont. Oil”	0,54	1,26	1,47
„Illinois”	0,46	6,40	10,20
„Norfolk & Western” ..	5,85	6,24	7,22
„General Electric”	0,57	0,72	0,73
„Dup. de Nemours”	3,21	1,99	2,32
„General Foods”	1,44	1,01	1,06
„Chrysler”	5,82	4,37	6,21
„United Aircraft”	0,17	0,61	0,80

²⁾ Hiervan waren geplaatst bij „General Motors” \$ 7,25 milliard, „Curtiss Wright” \$ 4,61 milliard en „Bethlehem Steel” \$ 2,95 milliard.

\$ 9 milliard werd nl. \$ 5 milliard uitgegeven met een looptijd van 26 jaar, tegen een rente van 2½ %, terwijl \$ 4 milliard werd uitgegeven, al naar gelang den looptijd van 2½, resp. 1 jaar, een rente van 1½, resp. 5/8 %. Een groot deel hiervan namen de banken op.

Parijs.

Tot in het begin van dit jaar scheen het alsof er aan de ongelimiteerde koersstijging op de aandelenmarkt te Parijs geen eind zou komen. Het algemeen indexcijfer voor 300 leidende aandelen — 1938 op 100 aangenomen — was op 22 Januari '43 gestegen tot 651. Dit is verreweg de grootste stijging, die op eenige beurs van de wereld werd geregistreerd. Daarop volgt Roemenië.

De talrijke maatregelen konden den Franschman, met zijn ervaring uit de vorige inflatieperiode, er niet van weerhouden zijn geld in aandelen te steken. Van 22 Januari af zette echter een flinke reactie in, welke tot 6 Augustus jl. 25,4 % bedroeg.

De voornaamste oorzaken hiervoor waren:

1. de aankondiging eener groote gedwongen staatsleening, waarvoor vele middelen vrij moesten worden gemaakt;

2. de invoering van krassere koersbeperkende maatregelen in Duitschland, Italië en Nederland, waarvan men vreesde, dat zij door Vichy zouden worden gevolgd;

3. de in Januari afgekondigde maatregel tot registratie van alle aandelen. Om het sterk verbreide euvel van den zwarten handel met zijn inflationistische tendenz tegen te gaan, werd de geheele aandelenhandel daardoor „op naam” gebracht. Aan- en verkoop mogen slechts via een bank e.d. geschieden. Deze moet de transactie aan de belastingautoriteiten opgeven. Betalingen uit hoofde van transacties in onroerend goed mogen slechts via een bank of door middel van chèque geschieden.

Koersfluctuaties mogen per dag niet grooter zijn dan 3 %. Zoals uit onderstaande tabel blijkt, is de daling in sommige rubrieken sterk geweest.

Het algemeene indexcijfer van de officieele Fransche statistiek was nl. als volgt:

	aantal aandelen	Basis 1938 = 100		
		hoogste 22-1-'43	laagste 6-8-'43	notering p. 17-9-'43
Alg. index	300	651	486	542
Banken	20	516	394	426
Verzekeringen	15	502	382	424
Steenkolenmijnen (Midd. Fr.)	8	1.452	897	995
Steenkolenmijnen (N.-Frankrijk)	11	936	599	681
Andero mijnen	8	865	605	671
Petrol. aand.	7	374	275	306
IJzer en staal	12	507	393	444
Mechan. ind.	23	776	618	670
Automobielen	10	676	576	622
Werven	6	1.132	737	789
Bouwondern.	12	1.540	1.326	1.549
Chem. aand.	17	696	478	538
Textielind.	14	1.353	1.150	1.320
Sporen, trams	13	313	259	265
Scheepvaart	9	1.674	1.170	1.452
Gas	12	523	363	423
Electriciteit	22	668	453	515
Voedingsmidd.-industrie	14	723	589	663
Warenhuizen	8	717	536	584
Diversen	23	569	515	553
Kolon. maatschap.	22	765	573	641
Fransche Mijnen i.h. buitenland	14	734	537	623
Buitenl. waarden a. d. Beurs van Lyon	20	319	268	308

Het hoogste punt van 1943 is dus nog nergens weer bereikt, al zijn schepen er dicht bij.

Sedert midden September is het algemeen indexcijfer weinig veranderd. Bij het ontbreken van ander materiaal — bij de samenstelling van dit artikel hebben wij dienaangaande het meest met Parijs te kampen gehad — geven wij hier de „Agefi-index” weer:

19 Maart 1941 = 100

21 Januari 1943	256	3 Dec. 1943	201
3 Aug. „	175	10 Dec. „	200
20 Sept. „	209	30 Dec. „	201,69

In tegenstelling met de binnenlandsche aandelen bleven Suez-aandelen echter hardnekkig stijgen, omdat men zich van vroeger herinnerde, dat het Suez-aandehouders beter ging, naarmate het den franc slechter ging. De Suez-kanaalrechten worden immers op goudbasis gegeven. Tijdelijk werd de hausse gestoord door geruchten omtrent internationaliseering van het Suezkanaal en Engelsche concessies aan de Sovjets.

Leidende binnenlandsche aandelen legden sedert September eerder een dalende tendenz aan den dag.

	21-1-'43	3-8-'43	20-9-'43	10-12-'43
„Banque de France”	31.000	22.510	28.000	26.900
„Banque de Paris”	3.400	1.930	2.380	2.125
„Crédit Lyonnais”	10.100	3.200	3.750	3.175
„Suez”	33.000	37.950	45.200	55.800
„Kuhlmann”	3.440	2.102	2.670	2.310
„Péchiney”	7.700	4.550	5.380	4.715
„Citroën”	2.770	2.415	2.590	2.090

Overigens schijnt het politieke en militaire opdringen der Sovjets te hebben bijgedragen tot groote terughoudendheid der beurs. Ook het publiek legt een groote gereserveerdheid aan den dag. De omzetten zijn dan ook sterk gedaald, zooals uit onderstaande omzetcijfers in enkele der meest verhandelde waarden blijkt:

	21-6-'43		20-9-'43		10-12-'43	
	vraag	aanbod	vraag	aanbod	vraag	aanbod
„Crédit Lyonnais”	2.505	745	371	371	275	275
„Banque de Paris”	—	—	632	632	186	186
„Rhône Poulenc”	3.854	1.254	587	587	305	305
„Lenz”	6.000	577	699	699	253	253
„Penarroya”	2.030	830	606	606	227	227

De beide Fransche oorlogssleeningen van 1942 hebben eveneens, zij het in mindere mate, in de dalende tendenz gedeeld.

Parijs.

	Jan. '42	Jan. '43	Juli '43	Dec. '43
4½ % Frankrijk 1932 A.	—	101,90	104,75	105,93
3 % idem 1942	—	99	95,45	93,50
3½ % idem 1942	—	100	98,75	98,45
4 % idem 1939	—	333	283	353
„Banque de Paris”	1.780	2.980	2.025	2.190
„Credit Foncier”	5.380	6.200	6.450	6.500
„Est”	970	1.160	930	965
„Nord”	1.735	2.625	2.075	2.020
„Lyon”	1.702	1.914	1.480	1.155
„Longwy”	—	1.450	1.050	1.200
„Kuhlmann”	—	3.200	2.200	2.480
„Peugeot”	1.275	2.130	1.682	1.700
„Soc. Général”	1.519	3.130	2.898	3.048
„Péchiney”	4.840	6.825	4.540	4.815

B. H. A. MEIJERINK.

BESTAANSMINIMUM EN LOONBIJSLAGEN IN ZWITSERLAND

Een onlangs in Zwitserland verschenen rapport verdient om het algemeen belang der vraagstelling nadere aandacht ¹⁾. Het betreft hier een rapport van de officieele adviescommissie voor de loonen, dat in October van 1943 is uitgekomen.

De opdracht aan de commissie, zooals deze in een voorbericht wordt uiteengezet, luidde: richtlijnen aan te geven voor de aanpassing der loonen aan de door de

¹⁾ „Beitrag zur Frage des existenzminimalen Bedarfes”, „Mitteilung der Lohnbegutachtungskommission des Eidgenössischen Volkswirtschaftsdepartements”, Bern 1943.

oorlogsomstandigheden veroorzaakte verhooging van de kosten van levensonderhoud.

Daarbij kwam, als vanzelf, de vraag op: hoever kunnen de reële loonen omlaag, zonder onder die grens terecht te komen, welke men gemeenlijk met „bestaansminimum” betitelt? Zoo kwam men, doordenkend, meteen voor het vraagstuk te staan, wat het bestaansminimum eigenlijk inhield. Waarmee men belandde bij het probleem „wo leicht das Schlagwort regiert”²⁾. Opzet van de commissie was, te trachten door het bewerken en bereikbaar maken van materiaal betreffende de inkomensbesteding van de lagere inkomensklassen, zooals dat werd verkregen uit de budgetonderzoekingen, welke in 1936/37 in Zwitserland waren verzameld, tot een vastere grondslag voor haar adviezen te komen.

Tevens houdt de commissie zich echter bezig met een meer algemeene begripsbepaling, welke wij hier in het kort willen weergeven. Voorop wordt gesteld, dat het niet de taak der loonaanpassing kan zijn de loonen gelijken tred te doen houden met een index van de kosten van levensonderhoud, gebaseerd op onveranderd verbruik. Met de nuchterheid, welke door het geheele rapport als grondtoon klinkt, maar die vooral op deze plaats sterk opvalt, merkt de commissie op, dat van een onveranderd verbruik geen sprake kan zijn voor de burgerij van een land, dat, hoewel vrij gebleven van het directe oorlogsgebeuren, toch door zijn ligging de gevolgen van den oorlog voor de verzorgingspositie aan den lijve gevoelt. Wil men echter ondraaglijke sociale spanningen vermijden, dan is het zaak te voorkomen, dat de oorlogsomstandigheden verder doorwerken dan strikt noodzakelijk is. Dat houdt in, dat de vermindering in levenspeil, welke een gevolg is van de slechtere goederenvoorziening, niet nog mag worden verscherpt door een achteruitgang aan de geldzijde van de inkomens. Deze achteruitgang aan de geldzijde kan zich op twee manieren voltrekken, nl. door een aantasting van de koopkracht van het geld — een stijging van het algemeen prijspeil — en door een daling van de inkomenssommen. Tot zoover hebben wij een algemeene redeneering gevolgd. Het gaat er thans eerst om, te bepalen, hoe in Zwitserland voor elk der drie genoemde factoren — goederenvoorziening, inkomenspeil, koopkracht — de situatie is gelegen.

Goederenvoorziening, inkomenspeil, koopkracht.

Over de goederenvoorziening werd in het voorgaande reeds terloops een opmerking gemaakt. Op dit punt heeft ook Zwitserland veel ingeboet, in vergelijking tot den toestand vóór den oorlog. Ondanks veelvuldige bemoeiingen tot instandhouding van den invoer is er voor de verwerkende industrieën langzamerhand een gebrek aan grondstoffen en drijfkracht ontstaan; belangrijke consumptiegoederen zijn gerantsoeneerd. In elk geval levert de goederenzijde ook in Zwitserland het beeld van een schaarschte-economie. Stellen wij daartegenover, als eerste factor aan de inkomenszijde, de ontwikkeling der werkgelegenheid, dan blijkt deze tot in 1943 gunstig te zijn geweest. Het aantal bij de arbeidsbemiddeling ingeschreven geheel werklozen, dat in 1939 gem. 6,5% van het aantal werkenden bedroeg, daalde tot 0,8% aan het einde van September 1943. De index der werkgelegenheid in de industrie steeg van 1940 tot het einde van 1942 van 100 op 107; in 1943 is echter door grondstofmoeilijkheden een inzinking gekomen, welke tengevolge heeft gehad, dat deze index voor het derde kwartaal van 1943 4,5% lager lag dan in het voorafgaande kwartaal en zelfs 7,8% beneden den stand in het derde kwartaal van 1942³⁾. Over het algemeen genomen is er dus sedert het uitbreken van

den oorlog een ruime werkgelegenheid geweest in Zwitserland. Hierbij moet echter rekening worden gehouden met de vrij omvangrijke verplaatsingen van werkkrachten i.v.m. militairen dienst, overheidsopdrachten en omschakeling van industrieën en de daaruit voortvloeiende inkomensverminderingen, althans in den beginne. Daartegenover staat de ontwikkeling van het prijspeil, waarbij in dit geval de index van de kosten van levensonderhoud het meest de aandacht verdient; deze zijn van Augustus 1939 tot het einde van October 1942 met 43% gestegen; daarna is de stijging in tempo verminderd, zoodat een jaar later, einde October 1943, de kosten van levensonderhoud ongeveer de helft hooger lagen dan bij het uitbreken van den oorlog. Het is begrijpelijk, dat vooral het sneller duurder worden van het levensonderhoud eischen tot loonsverhoging uitlokte. Zoo vroegen de vakverenigingen, dat de stijging van de kosten van levensonderhoud ten minste voor de helft door loonsverhogingen zou worden gecompenseerd. De regeeringspolitiek in Zwitserland is echter van den beginne af gericht geweest op het zooveel mogelijk bestrijden van inflationistische tendenzen. Daar deze pogingen, gezien de snelle stijging der kosten van levensonderhoud, reeds op groote moeilijkheden stuitten, was het uit het oogpunt van deze politiek begrijpelijk, dat de Regeering de gevolgen van een algemeene loonsverhoging als gangmaakster van een nieuwe reeks prijsverhogingen vreesde. Teneinde uit deze impasse te geraken werd 8 October 1941 de „Lohnbegutachtungskommission”, verder commissie te noemen, ingesteld. Nadat zij eerst voorloopige richtlijnen had aangegeven, heeft de commissie twee jaar na haar instelling een principieel rapport doen verschijnen, hetgeen ons op ons uitgangspunt terugbrengt.

Het bestaansminimum.

In de eerste plaats is het begrip „bestaansminimum”, dat in de discussie dikwijls naar voren wordt gebracht, nader bezien. Het blijkt daarbij, dat van „het” bestaansminimum niet kan worden gesproken, zelfs als men dit opvat in physiologischen zin. Immers, de vereischte minimum voeding verschilt naar geslacht, leeftijd en vooral naar werkkring. Daarbij komt, dat, om in het leven te blijven, ook aan zekere eischen van dekking en woongelegenheden moet zijn voldaan. Hiermede is reeds de overgang overschreden van een absoluut naar een relatief, van een physiologisch naar een sociaal minimum. En hier zou men o.i. de vraag zóó kunnen stellen: welk levenspeil zal een maatschappij als laagste voor een groep van haar leden kunnen toelaten? De beantwoording hiervan is van het economisch peil en de heerschende opvattingen afhankelijk. Terecht komt de commissie dan ook tot de conclusie, dat een theoretisch bestaansminimum niet is te construeeren en besluit zij het probleem op andere wijze aan te vatten. Daartoe heeft zij een zeer geslaagde oplossing gevonden, door zich te baseeren op de gegevens, die de budgetstatistiek uit vooroorlogse jaren opleverden.

Een globale groepeerings der gegevens bewees, dat er twee groepen waren, die, wat betreft de speling in hun inkomensbesteding, scherp tegen de andere groepen afstaken, nl. die met jaarlijksche inkomens (vóór den oorlog) beneden de 3.000 Zw. frs. en de kinderrijke gezinnen. Bij deze twee groepen eischten voeding, kleding en woning 78% van het inkomen, tegen 60% bij kleine gezinnen en hogere inkomensgroepen. Het is te verwachten, dat een prijsstijging deze groepen het eerst in het nauw zal brengen⁴⁾.

¹⁾ „Beitrag”, enz., „Vorwort”.

²⁾ „Die Wirtschaftslage”, Heft 11, 1943. Voor een uitvoeriger beschouwing over de recente economische ontwikkeling in Zwitserland, zie men de aantekening: „De economische toestand van Zwitserland in 1943”, op blz. 38 van dit nummer.

⁴⁾ De commissie spreekt hier van „Bedrängniszone”. Aansluitend op den term, die Mevrouw H. Verwey-Jonker over identieke gevallen gebruikt in de sympathieke micro-economische studie „Lage Inkomens”, zou men kunnen spreken van „armoedegrens”. Praegnanter ware voor het Nederlandsche taaleigen wellicht „nooddriftgrens”.

Rantsoenen en vooroorlogsch verbruik.

Dit gaf aanleiding het statistisch materiaal speciaal voor deze beide groepen — laagste inkomens en kinderrijke gezinnen — nader uit te werken en wel in twee richtingen, nl. a. het werkelijk verbruik vóór den oorlog en b. de bij de rantsoeneering toegestane hoeveelheden.

Wat betreft de absolute cijfers bevestigen de conclusies algemeen bekende feiten⁵⁾: het aandeel der voedingskosten in deze budgets is zeer groot (41—43% tegen 28% gemiddeld), terwijl de relatief goedkope en voedzame artikelen als brood, melk en, bij de kinderrijke gezinnen, aardappelen de hoofdschotel vormen. De voor verschillende artikelen bestede prijzen nemen af — vrijwillige rantsoeneering naar de qualiteit —, terwijl de uitgaven voor kleding bij groote gezinnen, met uitzondering van die voor schoeisel, zelfs absoluut afnemen.

Merkwaardig is vooral de verhouding tusschen de rantsoeneering, die physiologisch en niet naar het inkomen is ingesteld, en het feitelijk verbruik vóór den oorlog. Daarbij blijkt, dat de verbruiksbeperking door de rantsoeneering bij voedingsmiddelen scherper is, naarmate het gezin kleiner is. Bij zeer groote gezinnen komt een index der rantsoenen zelfs boven het vooroorlogsch verbruik uit.

Rantsoenen in het tweede kwartaal 1943, naar gezinsgrootte (in pct. v. h. verbruik volgens huishoudrekeningen 1936/'37¹⁾).

echtpaar	ink. tot 4.000 Zw. frs.	gem. alle inkomens
zonder k.	66	63
met 1 k.	85	80
„ 2 k.	93	87
„ 3 k.	101	94
„ 4-5 k.	108	104
„ 6-7 k.	—	111

¹⁾ Bron: „Beitrag“, enz., blz. 24 en 25.

Een dergelijke algemeene index, welke slechts de mogelijke hoeveelheden vergelijkt, is echter bedriegelijk. Een andere specificatie, zooals in onderstaande tabel, waarin

Vooroorlogsch verbruik (1936/'37) en rantsoenen (2e kw. 1943) naar gezinsgrootte¹⁾

(verbruik, resp. rantsoenen bij kinderlooze echtparen = 100)
echtpaar met .. kinderen

artikel	0	1	2	3	4-5	6-7
melk verbr.	100	149	195	251	297	399
rantsoen	100	169	238	308	398	526
boter, olie, vetten, verbr.	100	111	136	157	186	193
rantsoen	100	144	190	241	303	413
brood verbr.	100	123	163	210	285	461
rantsoen	100	136	179	225	283	394
peulvruchten verbr.	100	89	133	156	233	422
rantsoen	100	115	145	185	224	339

¹⁾ Bron: „Beitrag“, enz., blz. 23.

verbruik en rantsoeneering van een aantal belangrijke artikelen afzonderlijk zijn vermeld, geeft een beter inzicht. Dan blijkt, dat inderdaad voor een aantal voedingsmiddelen de rantsoenen bij toenemende gezinsgrootte sneller stijgen dan het vroegere verbruik. Maar tevens blijkt, dat voor brood, een zeer belangrijke post uit de voedingsbudgets der beide besproken groepen (nl. 10% der voedingsuitgaven bij gezinnen met 4 tot 5 kinderen), de rantsoenstijging achterblijft bij de relatieve toeneming van het verbruik; dit geldt ook voor peulvruchten. Dit belicht op onverwachte wijze de vraag, waarover de Zwitsersche Regeering in den loop van dit jaar een enquête heeft gehouden: zijn de inkomsten overal voldoende om de toegewezen rantsoenen volledig te besteden?

⁵⁾ Het is zeer belangwekkend dit gedetailleerde materiaal te gebruiken voor een vergelijking met overeenkomstige gegevens voor andere landen. Men vgl. bijv. het artikel „Aanvullende gegevens over het verbruik van textielgoederen volgens de huishoudrekeningen van 598 gezinnen (1935/'36)“, in het Maandschrift van het C.B.S. 1943, afl. 7/8.

Bezie men de bovengenoemde cijfers, dan is het zeer wel mogelijk, dat bovenbedoelde groepen in moeilijkheden zijn en wel door de verandering in het verbruik, welke van de rantsoeneering het gevolg moest zijn. Van de relatief goedkope voedingsmiddelen moest men, om de daarvan niet voldoende rantsoenen aan te vullen, overgaan op duurdere levensmiddelen, die vroeger, tengevolge van de „vrijwillige“ rantsoeneering naar qualiteit, niet werden gekocht. Zodoende is het o.i. verklaarbaar, dat, ondanks de hoeveelheidsbeperking, en nog afgezien van de prijsstijging, de onvermijdelijke kosten van levensonderhoud van deze gezinnen zijn gestegen. De Regeering heeft getracht aan de bezwaren tegen de algemeene loonpolitiek tegemoet te komen door het laaghouden van den broodprijs door middel van subsidies. Het is waarschijnlijk, dat dit middel niet afdoende kan zijn. Immers, deze inkomensgroepen, die reeds vóór den oorlog de nooddriftgrens benaderden, zijn niet in de gelegenheid een uitweg te zoeken door het achterwege laten van den aankoop van luxe goederen. Integendeel, zij ondervinden de financieele gevolgen van den noodzaak bij het inwisselen der rantsoenbonnen ten deele consumptiegoederen van betere qualiteit te moeten aanschaffen, die zij vroeger niet of in geringere quantiteiten verbruikten. Hierdoor is de speling bij deze inkomensgroepen waarschijnlijk geheel opgeheven, zoodat het sociale bestaansminimum wordt aangetast⁶⁾.

De loonbijslagen.

Zonder zich in de hiervoor gestelde problematiek te verdiepen, trekt de commissie uit haar gegevens de volgende conclusies:

1. Voor het vaststellen van de richtlijnen voor de inkomens beneden 3.000 Zw. frs. wordt niet langer rekening gehouden met het vooroorlogsch verbruik, gelijkelijk verminderd met den algemeenen achteruitgang in verzorgingstoestand, doch met de huidige geldkosten van het verbruik zóó, dat althans de rantsoenen levensmiddelen ten volle kunnen worden gekocht.

2. Met betrekking tot kleding, verwarming en verlichting zal bij de vaststelling der richtlijnen voor de lagere inkomensgroepen het feitelijke vooroorlogsch verbruik ten grondslag worden gelegd, voorzover de rantsoeneering althans de handhaving van dit verbruik mogelijk maakt.

3. De richtlijnen zijn ingesteld op een gezin met twee kinderen; zij moeten voor kleinere gezinnen degressief en voor grotere gezinnen progressief worden aangevuld. Daarbij heeft het onderzoek aangetoond, dat groote gezinnen uit de lagere inkomensklassen bij gelegenheid een volledige compensatie voor de stijging van de kosten van het levensonderhoud moeten ontvangen.

De commissie heeft haar practisch beleid onmiddellijk aan haar conclusies aangepast, zooals is gebleken uit de per eind September 1943 gepubliceerde richtlijnen. Voor de laagste inkomensgroep stelt de commissie thans een compensatie tot 91% voor, in tegenstelling tot 69% een jaar geleden, waarmee, naar verhouding tot de richtlijnen voor andere inkomensgroepen, de compensatie voor de laagste groep het sterkst is gestegen.

Richtlijnen voor de aanpassing der loonen naar inkomensgroepen in Zwitserland.

vóóroorl. gezinsinkomen (in Zw. Frs.)	in % vóóroorl. inkomen				in % stijging kosten v. levensonderhoud			
	Sept. '41	Sept. '42	Mei '43	Sept. '43	Sept. '41	Sept. '42	Mei '43	Sept. '43
tot 3.000	17	29	38	44	57	69	82	91
3.000—4.000	15	24	32	36	52	58	68	73
4.000—5.000	13	21	27	30	44	50	58	61
5.000—6.000	13	20	26	29	40	47	56	60
> 6.000	12	18	24	27	43	42	52	55

⁶⁾ Wij laten hier nog buiten beschouwing de verhooging der uitgaven, die het gevolg is van de tendens, dat bij een door schaarschte stijgend prijspeil de afstand tusschen de prijzen van verschillende kwaliteiten kleiner wordt of zelfs verdwijnt.

Tenslotte zij opgemerkt, dat de looncommissie slechts is ingesteld om aanwijzingen te geven. Haar voorstellen zijn niet bindend; het hangt van de beslissing der ondernemers af, in hoeverre zij deze voorstellen opvolgen.

H. W. L.

AANTEKENINGEN

DE ECONOMISCHE TOESTAND VAN ZWITSERLAND IN 1943.

Het December-nummer van het maandbericht van de „Schweizerische Kreditanstalt" bevat een uitvoerig jaar-overzicht inzake den economischen toestand van Zwitserland in 1943. Wij ontleenen hieraan het volgende.

Algemeen.

Hoewel in het vierde oorlogsjaar de algemeene economische toestand van Zwitserland duidelijk de kenmerken van een minder gunstige ontwikkeling toont, is de positie in het afgelopen jaar toch nog betrekkelijk bevredigend te noemen. Bij den verminderden buitenlandschen handel, een lichten teruggang in de industriele bedrijvigheid, de blijvend ongunstige situatie in het vreemdelingenverkeer, de betrekkelijk gunstige activiteit in het bouwbedrijf en een nog gunstige positie op de arbeidsmarkt, moet men per saldo opmerken, dat de productiviteit der Zwitsersche volkshuishouding in haar geheel afneemt en dat uiterste spaarzaamheid met de nog beschikbare goederen en productieve krachten geboden is. Echter wordt daarbij met eenige voldoening geconstateerd, dat het gelukt is het prijs- en kostenpeil op ongeveer het niveau van 1942 te houden, wat o.a. voor de concurrentiepositie der Zwitsersche exportindustrie na den oorlog een factor van de grootste beteekenis vormt.

Buitenlandsche handel.

De Zwitsersche buitenlandse handel ondervond ook dit jaar weer talloze moeilijkheden. Moeilijkheden in het betalingsverkeer vormden vooral een grooten hinderpaal. Het duurde, ondanks vele pogingen daartoe, tot October, voordat het in Januari afgelopen betalingsverdrag met Duitschland, en daarmee het clearingverkeer ook met de bezette landen in het Westen, hernieuwd kon worden¹⁾. Ook de aankoop van goederen uit de landen van het Dollarblok ondervond aanzienlijke beperking, zoodat de centrale bank het aannemen van zgn. exportdollars moest beperken. Na September viel bovendien het nog vrij belangrijke goederenverkeer met Italië geheel uit en werd Genua als aanvoerhaven voor den Zwitserschen overzeeschen handel uitgeschakeld; sedert kort is het echter mogelijk dit verkeer voor een deel over Marseille te leiden.

Onderstaande tabel geeft een beknopt overzicht van de waarde van den Zwitserschen in- en uitvoer.

In millioenen Zw. francs.

	Invoer		Uitvoer		Invoeroverschot	
	1942	1943	1942	1943	1942	1943
1e kwartaal	461	482	353	375	108	107
2e kwartaal	588	502	370	405	218	97
3e kwartaal	525	374	382	371	143	3
Oct./Nov.	302	236	287	255	15	-19
Jan./Nov.	1.877	1.594	1.393	1.406	484	188

Bij den invoer valt duidelijk de daling na het 2e kwartaal op. De uitvoer bleef ongeveer op hetzelfde peil als in 1942. De sterke achteruitgang van het invoeroverschot is ook voor een groot deel een zaak der prijsveranderingen van in- en uitvoerproducten. De uitvoerprijzenindex steeg van 161 in de eerste drie kwartalen van 1942 (1938 = 100) tot 193 voor de overeenkomstige periode in het afgelopen

¹⁾ Deze overeenkomst is, volgens recente berichten, verlengd tot 31 Januari a.s.

jaar, voor den invoer steeg een dergelijke index slechts van 216 op 225. Deze stijging der uitvoerprijzen is niet zoozeer een gevolg van een algemeene prijs- en kostenstijging als wel van een verschuiving naar den uitvoer van meer hoogwaardige goederensoorten.

Over de invoerhoeveelheid staan de volgende gegevens ter beschikking.

In duizenden tonnen.

	1941	1942	1943
Januari-November	4.974	3.962	3.638

Hieruit blijkt duidelijk de achteruitgang van den Zwitserschen aanvoer uit het buitenland. In de eerste drie kwartalen bedroeg de invoerhoeveelheid niet meer dan de helft van de hoeveelheid in het laatste jaar vóór den oorlog; voor het derde kwartaal was deze verhouding nog slechts 2/5.

Industrie.

De verminderde exportgelegenheid, maar vooral de teruggang in de grondstofvoorziening, had een lichte daling der industriele bedrijvigheid tengevolge.

Industriele bedrijvigheid (150 = goed, 100 = bevredigend, 50 = slecht).

Eind van het	1939	1940	1941	1942	1943
1e kwartaal	106	126	120	115	110
2e „	118	116	122	116	110
3e „	115	119	121	114	106
4e „	126	123	120	115	—

De bezetting in de machine-, chemische- en horloge-industrie was naar yerhouding bevredigend. In de textiel-industrie was, als gevolg van gebrek aan grondstoffen, de situatie in 1943 ongunstig.

In het bouwbedrijf hield, ondanks verminderde woning- en industriele nieuwbouw, de activiteit door overheidsopdrachten aan.

Landbouw.

Voor de verzorging van de binnenlandsche voedselpositie was men ook in 1943 meer dan ooit aangewezen op de eigen landbouw. De bebouwde oppervlakte voor brood- en voedergranen werd weer uitgebreid en de opbrengsten waren over het algemeen bevredigend. De producentenprijzen voor tarwe werden iets hooger vastgesteld. Ook de aardappelverbouw werd uitgebreid en een iets grootere oogst verkregen. De groenteteelt verliep minder bevredigend, maar de fruitoogst was dit jaar zeer goed, terwijl ook de wijnbouw een bevredigende opbrengst gaf.

De slachtveemarkt ontwikkelde zich na een daling in het voorjaar overigens vrij gunstig. De varkensstapel moest wegens voedergebrek verder worden ingekrompen. De zuivelproductie liep in het algemeen in de tweede helft van 1943 iets terug, waarbij bovendien door den verminderden aanvoer van olie en spijsvetten, aan de boterproductie hogere eischen werden gesteld. Over het geheel genomen, zijn de oogstresultaten van den landbouw in het kader der voedselvoorziening niet ongunstig geweest, al heeft men in doorsnee, in verband met de gestegen productiekosten, de producentenprijzen moeten verhoogen.

Arbeidsmarkt.

Over de arbeidsmarkt geeft het staatje op de volgende pagina eenige aanwijzingen.

Militaire dienst en groote vraag uit den landbouw, zijn de voornaamste redenen voor deze gunstige ontwikkeling. Men wijst er echter op, dat door overgang naar geheel andere bedrijfstakken, de positie van de arbeidsmarkt voor sommige beroepen thans buitengewoon gunstig is,

In duizenden.

	Geheel werklozen		Nog beschikbare aanvragen van werkgemers	
	1942	1943	1942	1943
Eind Januari	23,5	15,9	1,7	2,4
„ Juni	4,5	3,3	4,5	6,2
„ Sept.	4,7	3,6	4,2	5,0
„ Nov.	7,3	7,0	2,7	3,2

zoodat enkel al om deze redenen na den oorlog in sommige takken van bedrijvigheid een veel ongunstiger situatie zou ontstaan, indien deze werkkrachten naar hun oorspronkelijk beroep of bedrijf zouden terugvloeien.

Hotelbedrijf en vervoer.

Het hotelbedrijf boekte eenige grootere bedrijvigheid, als gevolg van een toenemend binnenlandsch toeristenverkeer, doch als geheel blijft de situatie in dezen voor Zwitserland zoo belangrijken bedrijfstak toch zeer zorgwekkend; als gevolg van het noodgedwongen wegblijven der vreemdelingen, die thans nog 12,7 % (1942 14,8 %) van het totaal uitmaakten.

De Bondsspoorwegen boekten, voornamelijk als gevolg van de gestegen kosten, over de periode Jan.—Nov., een geringer overschot, ad Zw. frs. 159 miljoen (1942 Zw. frs. 169 miljoen). Het personenvervoer nam in het algemeen nog toe, het goederenverkeer nam daarentegen af. Ook de particuliere spoorwegen boekten een toeneming der ontvangsten uit het personenvervoer met ongeveer 10 %, maar de algemeene financieele positie van deze ondernemingen bleef over het geheel genomen zorgelijk.

Kleinhandel.

De tot dusver gedurende den oorlog gestegen waarde der omzetten in den kleinhandel is in het afgelopen jaar in het algemeen tot staan gekomen en heeft in sommige branches zelfs voor een daling plaats gemaakt. Het terugloopen van de omgezette goederenhoeveelheid en de zeer geringe prijsstijging in 1943 hebben deze ontwikkeling bewerkstelligd. Behalve schaarschte beïnvloedde ook terughoudendheid van de zijde van het publiek voor bepaalde goederen het terugloopen der omzetten. Eenerzijds lieten sommige consumenten, i. v. m. een verwachting van een spoedig beëindigen van den oorlog, aankopen van bepaalde goederen, waarvoor men na den oorlog een betere kwaliteit of een gunstiger prijsontwikkeling verwacht, na, terwijl anderzijds de koopkrachtvermindering sommige kringen tot het besnoeien van hun uitgaven, vooral voor niet strikt noodzakelijke behoeften, noopte²⁾.

Prijsontwikkeling.

Zoals reeds opgemerkt, toonden de groothandelsprijzen, alsook de kosten van levensonderhoud, in het afgelopen jaar een sterk vertraagde stijging. Men zie hiervoor onderstaande tabel.

Eind	Groothandelsprijzen	Kosten van levensonderhoud
	Juli 1914 = 100	Juni 1914 = 100
Aug. 1939	107	137
Dec. 1939	125	142
„ 1940	164	160
„ 1941	199	184
„ 1942	215	200
Juni 1943	218	203
Nov. 1943	220	205

Geld- en kapitaalmarkt.

De geldmarkt beschikte het geheele jaar over ruime middelen, hoewel belangrijke bedragen naar de kapitaal-

markt afvloeiden. De bankbiljettenomloop steeg van 2,4 milliard Zw. frs. eind October 1942 tot 2,9 milliard Zw. frs. eind October 1943. Sinds Augustus 1939 bedraagt de totale stijging nog geen 0,9 milliard Zw. frs. of ongeveer 42 %, waarmede Zwitserland ten opzichte van de meeste andere landen een zeer gunstig figuur maakt. Ook in dit land steeg het tegoed op het buitenland aanzienlijk, een ontwikkeling, die zoowel met zorg als met veel critiek wordt gadegeslagen. Het officieel disconto bleef onveranderd 1½ %, het particulier disconto onderging eveneens geen verandering en bedroeg 1½ %.

De kapitaalmarkt stond ook hier grotendeels onder invloed der staatsfinanciering. De obligatie-emissies beliepen 1.356 miljoen Zw. frs. of wel 140 miljoen Zw. frs. minder dan het vorig jaar, maar door het geringer aantal conversies steeg het nieuw gevraagde kapitaal van 696 miljoen Zw. frs. in 1942 tot 1.092 miljoen in 1943. Van de totale obligatie-emissies kwam 1.187 miljoen Zw. francs voor rekening van publiekrechtelijke lichamen, waarvan 1.019 miljoen Zw. frs. voor den Bond en 168 miljoen voor kantons en gemeenten. De rest waren emissies van pandbriefcentrales (63 miljoen), banken (47 miljoen), electriciteitsbedrijven (41 miljoen) en diverse instellingen met 18 miljoen Zw. frs. In het algemeen ondergingen de emissievoorwaarden weinig verandering. De aandelen-emissies beliepen rond 28 miljoen Zw. francs en bedroegen daarmede ongeveer het dubbele van 1942.

DE ECONOMISCHE TOESTAND IN ZWEDEN GEDURENDE HET LAATSTE KWARTAAL VAN 1943.

Ten vervolge op voorgaande overzichten in de „Economisch-Statistische Berichten”¹⁾ geven wij hier eenige beschouwingen over den economischen toestand van Zweden in het laatste kwartaal van 1943, welke in hoofdzaak zijn ontleend aan het Kwartaalbericht van de „Skandinaviska Banken”, dat in Januari 1944 werd uitgegeven.

Sedert het midden van 1942 wordt het economisch leven van Zweden, globaal gesproken, gekenmerkt door een betrekkelijk groote stabiliteit; zelfs voordat de officieele prijsstijging in November 1942 werd afgekondigd, was reeds een zekere stabilisatie van het prijspeil waar te nemen. Sinds eind Juni 1942 heeft de index der groothandelsprijzen zich bewogen tusschen 192 en 197 (1935 = 100), terwijl de index van de kosten van levensonderhoud binnen de nauwe grenzen van 237 tot 240 bleef (Juli 1914 = 100).

De productie-index van de Federatie van Zweedsche industrieën vertoonde, van Februari 1942 af, schommelingen tusschen de 106 en 111 (1935 = 100). Berekend op basis van de prijzen in vredestijd beliep de waarde van den import ongeveer de helft der vóóroorlogsche totalen, terwijl de omvang van den uitvoer geleidelijk gedaald is tot ongeveer 1/3 van het vóóroorlogsche peil. In den herfst van 1943 heeft vooral de uitvoer van houtproducten een scherpen teruggang te zien gegeven. Verder heeft het stilzetten van het geleide-verkeer een ernstigen terugslag gehad op een aantal bedrijfstakken, zonder dat dit echter den grondslag van de officieele plannen voor de toewijzing van grondstoffen in de war heeft gestuurd. Het volume van den binnenlandschen handel is in het algemeen onverminderd gehandhaafd, zooals blijkt uit het feit, dat de omzetten van handelspapier practisch op dezelfde schaal hebben plaats gevonden als in 1942. Ten gevolge van omvangrijke regeeringsopdrachten voor industriele producten en het oproepen van recruten voor den militairen dienst, bestond er een nijpend gebrek aan arbeidskrachten in den zomer; in den herfst zette echter een door het seizoen beïnvloede daling in, welke werd versterkt, doordat de productie voor rekening van de

²⁾ Men zie het artikel „Bestaansminimum en loonbijslagen in Zwitserland” van H. W. Lambers in dit nummer.

¹⁾ „Economisch-Statistische Berichten” van 5 Augustus 1942 (blz. 351), 25 November 1942 (blz. 532) en 3 Februari 1943 (blz. 66).

Regering over haar hoogtepunt heen was en dat een aantal militairen dienstverlof was verleend.

Het voortdurend toenemen der bankdeposito's en de toeneming der in de belasting aangeslagen inkomens geven uiting aan de overvloedige geldhoeveelheid. Tengevolge van de financiële politiek der Regering hebben de rentevoeten op de geld- en kapitaalmarkt sedert langen tijd echter een opmerkelijke stabiliteit vertoond.

Dit beeld van een over het algemeen stabiel economisch leven moet er echter niet toe leiden, dat men over het hoofd ziet, dat de ontwikkelingsgang in verschillende bedrijfstakken sterk uiteenloopt.

Landbouw en industrie.

De oogst bleef in 1943 beneden het gemiddelde en op sommige plaatsen leed hij ernstige schade door ongunstig weer gedurende den oogsttijd. Aan den anderen kant staat een aanzienlijke voorraad granen ter beschikking, ten deele uit den oogst van het vorige jaar, ten deele tengevolge van invoer uit Zuid-Amerika. Men rekent er dan ook op, dat de huidige brood- en meelrantsoenen zullen kunnen worden gehandhaafd. Sedert 1942 vond een uitbreiding van den veestapel t.o.v. alle soorten plaats, welke ook wel noodig was na de afslachting in 1940 en 1941. Dit heeft een verbetering in de vleeschvoorziening sinds den voorzomer van 1943 tengevolge gehad. In de industriële productie valt als sterkste verandering de toestand in de houtpulp- en papierfabrieken op, waarvan de productie-index in October 1943 op 47 stond, tegen 65 een jaar geleden; de overeenkomstige cijfers voor de nijverheid in het algemeen zijn resp. 108 en 110. De moeilijkheden in de cellulose-industrie komen uit verschillende oorzaken voort, waarover een tweetal artikelen in „Europa-Kabel”²⁾ nadere bijzonderheden verschaffen, waarvan wij de voornaamste hier vermelden.

In de eerste plaats is hieraan schuld de teruggang van den uitvoer, door het stilzitten van het geleide-verkeer en het geleidelijk wegvallen van Italië, één van de beste afnemers van viscose. Daarnaast was de cellulose-industrie in 1942 in ruime mate van werk voorzien door de binnenlandsche vraag naar cellulose voor veevoeder, welke een gevolg was van het mislukken van den hooioogst in 1942. Deze markt was in 1943 veel kleiner, doordat de hooioogst bevredigend uitviel, zoodat de productie van voedercellulose, voorzover die nog plaats vond, door de officieele instanties op onbepaalde termijn moest worden opgeslagen. Een en ander heeft het gevolg gehad, dat in de op den uitvoer aangewezen bedrijven in begin Januari het werk bijna volledig stillag. In andere jaren werden de door seizoensomstandigheden vrijkomende arbeiders tewerkgesteld voor het kappen van boomen. Thans echter is, tengevolge van de sterk vergroote productie van gekapt hout in 1942, een merkbare teruggang van den houtkap te constateeren. Zodoende is hier een werkloosheidsprobleem ontstaan, waarvoor de aandacht der Regering reeds is ingeroepen.

De brandstofsituatie is den laatsten tijd verbeterd, deels tengevolge van een vermindering der gebruikte hoeveelheden van huisbrandkolen door de gunstige weersomstandigheden, doch vooral dank zij bevredigende importen. De hoeveelheid stookhout is thans overvloediger dan in eenige andere periode gedurende den oorlog, terwijl de hoeveelheden houtskool en turf in feite de vraag overtreffen.

Financiën.

De deviezenpositie van de Rijksbank is thans sterker dan op het tijdstip, onmiddellijk voorafgaande aan het uitbreken van den oorlog. In de periode van Augustus 1939 tot November 1943 is de marktwaarde van den goudvoorraad van de Rijksbank, vermeerderd met de boekwaarde van het deviezenbezit, toegenomen van 2.037

tot 2.222 miljoen Kronen, d.i. met ongeveer 9%. Daarmede is de totale deviezenvoorraad thans groter dan op eenig vroeger tijdstip. Hoewel de bankbiljettenomloop sedert het begin van den oorlog ongeveer is verdubbeld — nl. van 1.126 tot 2.085 miljoen Kronen —, is hij, zoodaas hieruit blijkt, nog steeds voor meer dan 100% door goud en deviezen gedekt.

Wat de positie der handelsbanken betreft, de credieten zijn nog ongeveer op hetzelfde peil als onmiddellijk vóór den oorlog, terwijl daarentegen de deposito's met ongeveer 25% zijn gestegen, zoodat ze thans 5,5 milliard Kronen bedragen. Het overschot van deposito's en kapitaal tezamen, een bedrag van ongeveer 1,8 milliard Kronen, komt ruwweg overeen met de beleggingen der commerciële banken in staatsfondsen, welke in October meer dan 1.900 miljoen Kronen bedroegen, d.i. meer dan 1/3 van de totale activa van de banken en ongeveer 30% van de toeneming der staatsschuld sinds Augustus 1939.

De kapitaalmarkt.

Het rentepeil voor obligatieleeningen is gedurende de laatste maanden practisch niet gewijzigd; het bedraagt thans ongeveer $3\frac{1}{3}\%$ voor 1e klas obligaties en $3\frac{1}{10}\%$ voor 1e klas industriële credieten. De nieuwe staatsleening, welke 1 November is uitgegeven, heeft een rentevoet van $3\frac{1}{2}\%$ bij een uitgiftekoers van 100; er is geen bedrag van uitgifte vastgesteld. De inschrijving, welke ongeveer 350 Kronen beliep, wordt als zeer bevredigend beschouwd, in het bijzonder doordat de inschrijving moest plaats hebben op een tijdstip, dat samenviel met het vervallen van belastingtermijnen. De aandelenkoersen liepen in het begin van het kwartaal iets op, doch tegen het midden van November keerde zij weer terug tot het peil van ongeveer 2 maanden tevoren. Sedertdien is er geen ontwikkeling van eenig belang waar te nemen geweest.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED

HANDEL EN NIJVERHEID.

Kamers van Koophandel. Besluit inzake het afsluiten van de taak der Organisatie-Commissie op het gebied van de Kamers van Koophandel en Fabrieken. (E. V. No. 32; blz. 867).

Opheffing Centrales. Per 1 Januari 1944 zijn opgeheven de Visserijcentrale, de Akkerbouwcentrale, de Meelcentrale, de Aardappelmeelcentrale, de Sierteeltcentrale, de Groenten- en Fruitcentrale en de N.I.C.A. (E. V. No. 32; blz. 867).

Prijzeregelingen. Nadere besluiten van den Gemachtigde voor de Prijzen met betrekking tot maximum-verkoop-prijzen voor schoenbeslag, wijziging der prijzenbeschikking Textielhandel No. 1 betreffende de winstmarge voor den kleinhandel, vaststelling van maximum-prijzen voor geschilde wilgenhoepels en voor het verbouwen van vaartuigen op generatorbedrijf, nieuwe maximum-prijzeregeling voor geveld inlandsch hout, prijsvaststelling voor levering van vleesch en vleeschwaren aan de Duitse Weermacht, intrekking van de prijzenbeschikking 1941 ruwvoeder. (E. V. Nos. 31, 32 en 33; blz. 845, 870, 871, 875 en 900).

Steuverleening aan Stilgelegde Bedrijven. Goedkeuring van de ontworpen steunregeling voor stilgelegde bedrijven in de tapijt- en cocosweverij. (E. V. No. 31; blz. 842).

Tabak. Aanvullende mededeeling inzake het fermenteren en kerven van amateurstabak. (E. V. No. 31; blz. 850).

Textiel. Verordening van de bedrijfsgroep Textielindustrie inzake aanduiding van enkele en getwijnde garens. (E. V. No. 32; blz. 868).

²⁾ „Europa-Kabel” van 14 Januari 1944.

MAANDCIJFERS

EMISSIES IN DECEMBER 1943. (CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK).

Aand. obl. conv.	Naam	Groep	Emittent	Rente	Koers	Nom. bedrag	Reël bedrag
Aand.	Kempkes Meubelfabriek	Industrie	Robaver	—	123½	f 270.000	f 333.450
Aand.	Automatic Screw Works	Industrie	Ned. Handel Mij.	—	125	300.000	375.000
Aand.	Noord-Ned. Machinefabr.	Industrie	Twentsche Bank	—	130	120.000	156.000
Obl.	Diaconessenhuis, Groningen	Diversen	Heldring en Co.	3½	100	700.000	700.000
Aand.	Geveke en Co.	Handel	Incasso-Bank	—	107	250.000	267.500
Conv.	O. L. Vr. Hemelvaart, Heemstede	Diversen	Ned. Handel Mij.	3½	100	323.000	323.000
Aand.	J. J. Beynes N.V.	Industrie	Ned. Handel Mij.	—	122	1.000.000	1.220.000
Conv.	Oranjekerk, 's-Gravenhage	Diversen	Haagsche Boazbank	3½	100	118.000	118.000
Conv.	Duinzichtkerk, 's-Gravenhage	Diversen	Haagsche Boazbank	3½	100	113.000	113.000
Aand.	Totaal December					f 1.940.000	f 2.351.950
Obl.	" "					700.000	700.000
Conv.	" "					554.000	554.000
Totaal	" "					3.194.000	3.605.950
Aand.	" 1943					10.747.900	13.720.200
Obl.	" 1943					703.555.500	701.784.950
Conv.	" 1943					58.221.000	58.273.585
Totaal	" 1943					772.524.400	773.778.735

Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek. Besluit inzake instelling van zgn. T.N.O.-organisaties voor landbouw en landbouwnijverheid. (E. V. No. 33; blz. 894).

Vestigingswet Kleinbedrijf. Verlenging van de zgn. spertijden op grond van de Vestigingswet Kleinbedrijf voor den kleinhandel in uurwerken, in gouden en zilveren werken, in naaimachines en het uurwerkmakers- en goud- en zilversmidsbedrijf. (E. V. No. 33; blz. 899).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Heffingen. Verordening inzake de aan het Bedrijfschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten verschuldigde heffingen ter zake van het bereiden en afleveren van bepaalde derivaten van granen en zaden. Samenvattend besluit inzake de verschillende heffingen, welke verschuldigd zijn bij de aflevering of bewerking van diverse oliën en vetten. (E. V. No. 33; blz. 897 en 898).

Landbouw. Afkondiging van de Aardappelverordening 1943 en nadere regeling van de verwerking van aardappelen. Persverbod voor roggestroo in bepaalde gebieden. (E. V. Nos. 31 en 33; blz. 850, 897 en 905).

Pluimvee. Vervoerverbod voor kuikens. (E. V. No. 30; blz. 822).

Scheidsgerecht Voedselvoorziening. Verordening inzake de bevoegdheid van het Scheidsgerecht voedselvoorziening ten aanzien van horizontale bedrijfsorganisaties. (E. V. No. 33; blz. 893).

Sierteelt. Afkondiging van een zgn. trekverbod voor sierteeltgewassen. Vaststelling van een marktordening voor gladiolenknollen. (E. V. Nos. 30 en 31; blz. 826 en 850).

Suikerbieten e.d. Bepalingen inzake het inleveren en overnemen van suikerbieten. Verordening inzake de verwerking van suiker en stroop. Vaststelling van den suikerbietensteun oogst 1943 op f 24 (1942: f 19) per 1.000 kg netto. (E. V. Nos. 30 en 33; blz. 811 en 897).

Tuinbouw. Intrekking van een aantal besluiten met betrekking tot den tuinbouw, aangezien deze materie thans samenvattend in de verordeningen van de betrokken bedrijfsschappen is geregeld. (E. V. No. 33; blz. 905).

Vee. Mededeeling inzake het aanhouden van jongvee na 1 December 1943. Besluit inzake tuberculosebestrijding onder het rundvee. (E. V. Nos. 30 en 32; blz. 826 en 881).

Veevoeder. Het vervoederen van alle soorten roode en gele peen, pastinaken, witlofwortelen e. d. is, behoudens door het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit verleende ontheffing, verboden. (E. V. No. 31; blz. 850).

Visserij. Verordening inzake aanvoer en afzet van mosselen, alsmede inzake den afzet van zee- en zoet-watervis. (E. V. No. 31; blz. 850).

Vlas. Oprichting van het Nederlandsch Instituut voor Vlasteelt en Vlasbewerking. (E. V. No. 32; blz. 868).

Zaden. Verordening inzake den handel, het afleveren

en het in voorraad hebben van tuinbouwzaden. (E. V. No. 33; blz. 899).

Zuivel. Samenvatting van de bestaande verbodsbepalingen inzake den handel, het gebruik en het voorhanden hebben van karninrichtingen en centrifuges in het Besluit 1943 karninrichtingen en centrifuges. (E. V. No. 32; blz. 868).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Bank- en credietwezen. Bekendmaking inzake het toezicht op credietinstellingen en het houden van het bankenregister. (E. V. No. 32; blz. 872).

Belastingen. Wijziging in de 2e Uitvoeringsbeschikking Inkomstenbelasting 1941 met betrekking tot loonbelasting over ziekengelden, uitgekeerd door eigen risico'dragers. Resolutie inzake berekening van het minimum belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting. (E. V. Nos. 31 en 33; blz. 852 en 908).

Omzetbelasting. Beslissing inzake de omzetbelasting met betrekking tot het begrip vrachtkosten en de vrijstelling bij vervoer te water. (E. V. No. 30; blz. 825).

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, Muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnel. wissels open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h. Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeisch. schulden
17 Jan. '44	4.223.864	151.469	4.447.407	4.298.622
10 " '44	4.280.231	143.678	4.396.066	4.250.078
3 " '44	4.147.220	134.220	4.362.287	4.218.856
27 Dec. '43	4.145.538	135.198	4.360.008	4.217.827
20 " '43	4.101.690	136.106	4.317.792	4.175.745
13 " '43	4.050.895	142.211	4.265.450	4.124.821
6 " '43	4.011.977	152.957	4.237.278	4.098.791
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
17 Jan. '44	3.527.932	770.647	79.903	C. 178.425	—
10 " '44	3.514.600	735.167	77.396	C. 192.228	—
3 " '44	3.511.514	707.131	74.691	C. 182.234	—
27 Dec. '43	3.477.519	740.019	73.503	C. 106.903	—
20 " '43	3.423.806	751.938	73.082	C. 119.567	—
13 " '43	3.383.718	741.015	71.753	C. 120.239	—
6 " '43	3.360.879	737.861	69.575	C. 135.963	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (d.d. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, vanaf 5 Juli opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.		Blz.
Administratieplicht	27	Landbouw	41	Textiel	40
Ambacht	27	Omzetbelasting	41	Toegepast Natuurwetenschappelijk	
Arbeidszaken	27	Opheffing Centrales	40	Onderzoek	41
Bank- en Credietwezen	41	Organisatie Bedrijfsleven	27	Tuinbouw	41
Belastingen	41	Pluimvee	41	Vee	41
Betalingsverkeer met het buitenland	27	Prijnsregelingen	40	Veevoeder	41
Handel	27	Scheidsgerecht Voedselvoorziening	41	Vestigingswet Kleinbedrijf	41
Heffingen	41	Sterteelt	41	Visscherij	41
In- en Uitvoer	26	Steunverleening a. Stijlgelegde Bedrijven	40	Vlas	41
Industrie	27	Suikerbieten e.d.	41	Zaden	41
Kamers van Koophandel	40	Tabak	40	Zuivel	41

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Dec. 1943	7 Jan. 1944
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	51.101.371,15	89.754.752,55
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	3.218.943,46	2.860.541,57
Voorschotten op ultimo Nov. 1943 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem.fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	22.030.880,91	22.030.880,91
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	324.435.466,54	325.184.401,41
Idem voor Suriname ¹⁾	8.658.977,58	800.661.767,58
Idem voor Curaçao ¹⁾	91.986,55	91.986,55
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	16.012.028,—	16.012.028,—
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	253.890.974,74	278.327.536,65
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ²⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ³⁾	177.951.274,35	178.147.146,06
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrool verstrekt	—	—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.706.000,—	6.706.000,—
Schatkistpromessen in omloop	3.041.500.000, ²⁾	3.119.000.000, ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	218.645.526,—	217.481.696,50
Schuld op ultimo Nov. 1943 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ²⁾	32.134.079,56	1.414.900,19
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ²⁾	588.309.014,54	627.735.870,42
Id. aan andere Staatsbedrijven ²⁾	4.319.648,20	4.319.648,20
Id. aan div. instellingen ³⁾	288.862.618,56	321.862.618,56

¹⁾ In rekg.-ort. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Nihil. ³⁾ Nihil.

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.

(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, devreezen en Reichskreditkassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet a. d. Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening-Courant
29 Dec. '43	76.983	947	16.729	1.900	83.211	7.038	5.489
22 " '43	76.478	826	16.630	2.020	82.885	6.856	5.350
16 " '43	76.266	925	16.468	2.113	82.607	6.810	5.448
9 " '43	75.653	959	16.771	2.126	82.435	6.922	4.918
2 " '43	75.358	870	16.447	2.142	82.033	7.028	5.340
8 Mei '40	23.609	5.394	695	1.480	29.806	—	990

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCH CLEARINGINSTITUUT.

(met data van vaststelling)

Belga's	30,14	7 Aug. '40	Lewa(Bulgarije)	2,30	25 Nov. '40
Zw. Francs	43,56	11 Oct. '40	Pengoe (Hongarije)	—	—
Fr. Francs	3,77	6 Mrt. '41	(oude schuld)	36,52	20 Dec. '40
Lires	9,91	3 Juli '41	Pengoe	—	—
Deensche Kr.	39,34	2 Febr. '42	(nwe schuld)	45,89	20 Dec. '40
Noorsche Kr.	42,82	21 Dec. '40	Zloty (Polen)	—	—
Zweedsche Kr.	44,85	13 Aug. '40	(oude schuld)	35,00	28 Jan. '41
Finsche Mark	3,82	2 Juli '41	(nwe schuld)	37,68	14 Febr. '41
Dinar (Joego-Slavië)	—	—	Lei	1,28	24 April '41
(oude schuld)	3,43	16 Aug. '40	Slow. Kr.	6,48	10 Juni '39
Dinar	—	—	Drachmen	—	—
(nwe schuld)	3,77	1 Juli '41	(Griekenland)	1,26	8 Oct. '41
Turksche	—	—	Kuna	3,77	29 Oct. '41
Ponden	45½	29 Dec. '39			

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wiss.)	2½	28 Juni '41	Lissabon	4	31 Mrt. '41
Bk. (Bel. Bl. Eff.)	3½	28 Aug. '39	Londen	2	26 Oct. '39
(Vrsch. in R.C.)	3	28 Aug. '39	Madrid	4	28 Nov. '37
Athene	5	21 Juli '41	N.-York F.R.B.	1	27 Aug. '38
Batavia	3	14 Jan. '37	Oslo	4½	21 Sept. '39
Belgrado	5	1 Febr. '35	Parijs	1½	17 Mrt. '41
Berlijn	3½	9 Apr. '40	Praag	3	1 Jan. '36
Boekarest	3	12 Sept. '40	Pretoria	3½	15 Mei '33
Brussel	2½	25 Jan. '40	Rome	4½	18 Mei '36
Boedapest	3	22 Oct. '40	Stockholm	3	29 Mei '40
Calcutta	3	28 Nov. '35	Tokio	3½	21 Juli '41
Helsingfors	4	3 Dec. '34	Warschau	4½	18 Dec. '37
Kopenhagen	4	15 Oct. '40	Zwits. Nat. Bk.	1½	25 Nov. '36

¹⁾ 3 pCt. voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van minder dan 120 dagen.

Dr. J. R. A. Buning:

De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland

Publicatie No. 32
van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 3.65*

(voor donateurs en leden van het N.E.I. f 2.75; bestellen bij het N.E.I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

Openbare werken en Conjunctiebeweging

door Dr. Ir. A. Baars

PRIJS f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.50; te bestellen bij het N.E.I.).

In den boekhandel verkrijgbaar
UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

Koninkl. Nederlandsche Boekdrukkerij

H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM

Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking. Tel. 69300 (3 lijnen)